

КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ МУЗИЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ ІМЕНІ Д. Є. ЗАДОРА»
ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

Циклова комісія «Теорія музики»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Заступник директора
з навчально-виховної роботи

 Гірник М.Ю.

27 серпня 2025

Дата

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН

галузь знань
спеціальність
освітньо-професійний ступінь
освітньо-професійна програма

02 Культура і мистецтво
025 Музичне мистецтво
Фаховий молодший бакалавр
Музичне мистецтво

Розробники: Мадяр-Новак Віра Василівна, викладачка-методистка, кандидатка мистецтвознавства, заслужена діячка мистецтв України;

Росул Тетяна Іванівна, викладачка-методистка, кандидатка мистецтвознавства.

Програму навчальної дисципліни «Методика викладання фаховий дисциплін» обговорено та схвалено на засіданні циклової комісії «Теорія музики», протокол №1 від 27 серпня 2025 року.

Голова циклової комісії

Підпис

Стинич Н.І.
ПІБ

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни
	денна форма навчання
Кількість кредитів – 7	Курс: II, III
	Семестр III, IV, V, VI
	Аудиторні заняття –144 год.
Загальна кількість годин – 210	Практичні – 144 год.
	Самостійна робота: - 66 год. (підготовка та проходження екзамену - 30 год., самостійне вивчення матеріалу - 36 год.)
	Форми підсумкового контролю: Залік – IV семестр, Екзамен –VI семестр, Атестація – VIII семестр

Статус дисципліни: обов'язкова
 Мова навчання: українська

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Методика викладання фахових дисциплін» належить до числа базових навчальних дисциплін музичного коледжу, спрямованих на формування майбутніх музикантів-педагогів. Її *головною метою* є підготовка кваліфікованих спеціалістів, готових до педагогічної діяльності в якості викладачів музичних дисциплін у мистецьких школах. *Головними завданнями* навчальної дисципліни є:

- формування професійного інтересу до педагогічної діяльності в сфері музичної освіти та виховання;
- вивчення основних форм діяльності, котрі сприяють музичному розвитку юних музикантів; оволодіння різноманітними методами та прийомами роботи з учнями; вивчення основ дитячої психології й педагогіки;
- ознайомлення з найважливішими методичними системами музичної освіти України та зарубіжжя; вивчення класичних і сучасних методів викладання;
- ознайомлення з основними принципами організації і планування навчального процесу, структури навчальних планів, методики підготовки та проведення уроку.

«Методика викладання фахових дисциплін» покликана надати теоретичні засади для викладання за типовими навчальними програмами (ТНП) для мистецьких шкіл, затвердженими Науково-методичною радою Державного науково-методичного центру змісту культурно-мистецької освіти Міністерства культури (Київ, 2019–2022). У здобувачів освіти профілізації «Теорія музики» – ТНП поділяються на дві групи: а) програми культурно-мистецького спрямування («Бесіди про мистецтво», «Музична література») та б) програми, спрямовані на розвиток музичного слуху та знання музичної грамоти («Музична грамота та практичне музикування», «Сольфеджіо»). Забезпечення комплексної підготовки майбутніх викладачів передбачає врахування цієї специфіки. Навчальна дисципліна враховує сучасну дворівневу систему навчання в мистецьких школах: елементарний та базовий підрівні.

Основною формою занять курсу є групові заняття, що проходять переважно як практичні уроки комбінованого типу й об'єднують подання нового матеріалу з актуалізацією отриманих знань. У процесі подання нового матеріалу педагог викладає зміст курсу відповідно до рівня, досвіду та кола спостережень здобувачів передвищої фахової освіти. Виклад теорії поєднується з ілюстраціями практичних прийомів педагогічної роботи. Низку конкретних питань рекомендується опрацювати на підсумкових заняттях, де здобувачі освіти могли б продемонструвати знання й розуміння різних методичних положень.

На заключному етапі оволодіння навчальною дисципліною здобувачі освіти повинні виявити якісні знання як теоретичних основ методики викладання фахових дисциплін, так і готовність для їх практичного застосування. Ці

компетентності з «Методики викладання фахових дисциплін» демонструються на заліку, екзамені та підсумковій державній атестації.

В результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач передвищої освіти повинен **знати**:

-
- снови теорії виховання та музичної освіти;
- психолого-педагогічні особливості роботи з дітьми різного віку;
- принципи побудови уроку та основні педагогічні технології;
- вимоги до особистості викладача;
- найвідоміші системи музичного навчання, фахову термінологію;
- програму з курсу що вивчається, його зміст та структуру;
- основні форми та прийоми роботи, необхідні для якісного викладання за програмами культурно-мистецького спрямування та програмами, спрямованими на розвиток музичного слуху й знання музичної грамоти;
- сучасні підручники, збірники, дидактичні матеріали, необхідні в педагогічній праці;
- порядок ведення навчальної документації.

Здобувач освіти повинен **уміти**:

- планувати педагогічний процес;
- здійснювати педагогічний аналіз ситуацій в класі під час навчання за програмами культурно-мистецького спрямування та програмами, спрямованими на розвиток музичного слуху й знання музичної грамоти;
- використовувати теоретичні знання, базові методи та прийоми викладання фахових дисциплін у процесі педагогічної практики;
- будувати різні типи уроків та інші навчально-виховні заходи;
- залучати різні форми роботи, відбирати потрібний для роботи дидактичний матеріал;
- працювати з науковою методичною літературою;
- домагатися якісних результатів у пробудженні любові учнів до музики, формувати потяг до знань про неї.

ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ (Міждисциплінарні зв'язки)

Вивчення методики викладання фахових дисциплін знаходиться у тісному зв'язку, з одного боку, з курсом «Основи психології та педагогіки», де розглядаються основні положення загальної дидактики та психології учнів, а з іншого – опирається на попередньо здобуті знання мистецького спрямування.

ІНТЕГРАЛЬНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

Передумовою вивчення навчальної дисципліни є здатність вирішувати типові спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері музичного мистецтва або у процесі навчання, що вимагає застосування системи інтегрованих художньо-естетичних знань з теорії, історії музики, історії мистецтва, музичного виконавства та педагогіки, та може характеризуватися певною невизначеністю умов; нести відповідальність за результати своєї діяльності; здійснювати контроль інших осіб у визначених ситуаціях.

ПЕРЕЛІК ЗАГАЛЬНИХ (ЗК) І СПЕЦІАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ (СК) ВИПУСКНИКА

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

Загальні компетентності:

- ЗК 3** Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.
- ЗК 5** Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.
- ЗК 6** Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
- ЗК 7** Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.
- ЗК 8** Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

Спеціальні компетентності:

- СК 1** Здатність використовувати знання та розуміння традиційних і сучасних культурно-мистецьких процесів і практик у власній професійній діяльності.
- СК 4** Здатність використовувати спеціалізовані знання з теорії, історії та методології музичного мистецтва.
- СК 5** Здатність демонструвати професійні навички та уміння в музично-теоретичній/виконавській/педагогічній/організаційно-творчій діяльності.
- СК 8** Здатність оперувати професійною термінологією.
- СК 10** Здатність використовувати технологічні ресурси, новітні цифрові звукові технології в професійній діяльності.
- СК 11** Здатність відслідковувати і оцінювати власний прогрес та досягнення у професійній сфері, проявляти критичну самосвідомість.
- СК 12** Здатність здійснювати міжособистісну та соціальну взаємодію для досягнення професійних цілей.
- СК 13** Здатність презентувати результати своєї творчої / педагогічної/ організаційно-творчої діяльності перед аудиторією з урахуванням її специфіки.
- СК 14** Здатність до професійної самореалізації.

РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ЗА ДИСЦИПЛІНОЮ

Вивчення навчальної дисципліни передбачає досягнення наступних результатів:

РН 10 Володіти методикою роботи з учнем, учнівським та/або аматорським колективом з урахуванням вікових особливостей учасників.

РН 11 Підбирати навчальний/виконавський репертуар з урахуванням музичних здібностей та/або цілей навчання здобувачів початкової мистецької освіти та/або рівня аматорського колективу.

РН 13 Використовувати професійну термінологію під час виконання творчих та навчальних завдань.

РН 14 Розробляти та документувати навчально-методичні/творчі матеріали, вести документацію, пов'язану з виконанням професійних обов'язків.

РОЗПОДІЛ ЗАГАЛЬНОГО ОБСЯГУ ГОДИН МІЖ ВИДАМИ НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЮ РОБОТОЮ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ, ПОСЛІДОВНІСТЬ, ОРГАНІЗАЦІЙНІ ФОРМИ НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ

ЗМІСТ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

II курс, III семестр

1. Викладання за ТНП¹ культурно-мистецького спрямування:

мета й завдання

Мета й завдання Методики викладання за ТНП культурно-мистецького спрямування на шляху підготовки майбутнього педагога.

Існування трирівневої системи музичної освіти в Україні (вуз – музичний коледж – мистецька школа (або початковий спеціалізований мистецький навчальний заклад музичного спрямування ПСМНЗ МС). Наявність в мистецьких школах двох підрівнів: елементарного (початкового) та базового (основного).

Роль предметів «Бесіди про мистецтво» та «Музична література» у системі початкової спеціалізованої мистецької освіти для різнобічного та гармонійного естетичного розвитку учнів, формування їх художнього смаку та набуття знань про музичне мистецтво. Обумовленість змісту предметів метою та завданнями початкової музичної освіти. Триєдина мета ТНП культурно-мистецького спрямування: *навчальна* (засвоєння змісту предмета), *виховна* (виявлення зв'язків музичного мистецтва з життям людей, його виховної та соціальної функції) та *розвиваюча* (розвиток необхідних навичок для слухання та аналізу музичних творів, музичної пам'яті, формування художньо-естетичних смаків).

¹ ТНП – аббревіатура назви «типові навчальні програми».

Творчий підхід до реалізації навчальних програм у конкретних умовах. Роль кваліфікації та особистого досвіду викладача.

Основні вимоги до планування педагогічного процесу. Призначення перспективного планування, порядок складання календарно-тематичних планів. Значення робочих планів викладача як один із засобів організації педагогічного процесу. Основні етапи та конкретний зміст підготовки викладача до уроків. Ознайомлення з навчальною документацією (журнал відвідування занять, поурочні та календарно-тематичні плани, звіт про роботу тощо).

2. Організація навчального процесу. Урок та його особливості

Груповий урок як основна форма навчальної роботи за ТНП культурно-мистецького спрямування. Комплектування груп. Обов'язковість спеціально обладнаного приміщення (з музичним центром, фортепіано, стендами). Керівна роль вчителя на уроці, активність учнів у засвоєнні змісту матеріалу. Основні структурні елементи уроку: повторення пройденого матеріалу, вивчення нової теми, слухання музики, закріплення знань та визначення домашнього завдання. Загально дидактичні та спеціальні вимоги до уроку музичної літератури. Система уроків. Типи уроків.

Вивчення нового матеріалу в класі. Провідна рольна усного викладу навчального матеріалу викладачем, вивчення музичних творів та їх прослуховування. Поняття про словесні методи навчання: бесіду, пояснення, розповідь, шкільну лекцію. Роль наочних методів навчання: демонстрації музики (слухова наочність), робота з нотним текстом, використання зображальних ілюстрацій і графічних видів наочності (зорова наочність).

Прослуховування музики – джерело художніх вражень. Обов'язкове слухання творів, призначених для вивчення. Виконання музики (фортепіано, спів) та її відтворення за допомогою технічних засобів, їх дидактичні особливості у музичному навчанні. Організація здобувачів початкової мистецької освіти зі сприйняття музики та її аналізу. Навчання умінню викладати свої враження про музику, пояснюючи її зміст і виразові засоби.

Домашні завдання та позакласне спілкування з музикою. Самостійна домашня робота учнів за завданням учителя, її значення як складової частини процесу навчання. Взаємозв'язок класної та домашньої роботи. Потреба систематичних домашніх завдань для всіх учнів. Робота з підручником. Види домашніх завдань, їх обсяг. Розвиток мислення, пам'яті, удосконалення практичних умінь під час виконання домашніх завдань. Перевірка завдань.

Здійснення педагогічного контролю у навчальному процесі. Контроль як один із засобів управління навчальною діяльністю учнів. Основні функції педагогічного контролю. Критерії перевірки, виховна роль оцінки. Поточні, семестрові й підсумкові оцінки. Система обліку успішності та її документація. Види контролю. Дидактичний зміст індивідуальної та фронтальної перевірки знань й умінь. Особливості опитування учнів з музичного матеріалу курсу. Можливі види письмової перевірки знань. Організація контролю. Поточний і

періодичний (узагальнюючий контроль). Зміст і можливі форми контрольних уроків та підсумкової перевірки засвоєного змісту предмета: тестування. Анкетування, письмові контрольні уроки в ігровій формі, музична вікторина, усне опитування, реферат, інші форми, випускний іспит.

3. Формування й розвиток навичок естетичного сприйняття мистецтва

Естетичне сприйняття різних видів мистецтв на уроках бесід про мистецтво та музики на уроках музичної літератури., як, що формуються

Сприйняття музики – найважливіше із спеціальних умінь і перший щабель у процесі пізнання музичного мистецтва. Розвиток музичного сприйняття через практику – у процесі слухання, виконання музики й за допомогою спеціальних вправ. Навчання школярів музичному сприйняттю як педагогічне завдання. Його основні труднощі.

Вікові особливості сприйняття музики підлітками та їх можливості в оволодінні цією навичкою. Роль слухової уваги в музичній діяльності, її особливості, що виявляються й розвиваються у процесі цієї діяльності. Властивості уваги та їх прояв у навчальній діяльності підлітків.

Види уваги. Педагогічні умови організації довільної уваги на звучання музики. Сприйняття музики на рівні післядовільної уваги, що забезпечує тривалу зосередженість і емоціональну «розкутість» у спілкуванні з музикою.

Прийоми організації уваги перед прослуховуванням музики: актуалізація накопиченого досвіду, повідомлення попередніх відомостей про твір, залучення зображальної наочності, прийомів сегустивного впливу.

Підтримка уваги у процесі музичного сприйняття за допомогою постановки пошукових слухових завдань, вправ на розподіл і перемикування уваги та інших засобів управління навчальним прослуховуванням музики.

Розвиток емоційної реакції на мистецтво, формування естетичних відчуттів. Створення на уроках атмосфери захопленості мистецтвом. Значення педагогічного прикладу у формуванні інтересу й любові до мистецтва. Методи та форми навчання на уроках культурно-мистецького спрямування. Їх специфіка на заняттях з «Бесід про мистецтво» та з «Музичної літератури».

Значення слова як найважливішого джерела знань. Роль *словесного методу* навчання в пошуках нових знань через діалог учителя з учнями, бесіда – як один із методів проблемного навчання Активна роль учнів у бесіді. Опора на їх знання, спостереження.

Зорові зображальні ілюстрації (фотографії, репродукції картин, відеозаписи вистав, танців, виконання музичних творів) як одне із джерел знань, що показує явища різних видів мистецтва в їх життєвих зв'язках і допомагає у засвоєнні змісту творів (театральних, вокальних і програмно-інструментальних), їх деяких жанрових особливостей (наприклад, виконавські склади). Графічні зображення побудови музичних творів, схема періодизації життєвого шляху композиторів як своєрідні «опорні сигнали», що містять інформацію у згорнутому вигляді і полегшують її запам'ятовування.

Слухові наочні методи – демонстрація музики, робота з нотним текстом. Слухання музики – джерело художніх вражень. Твори, що призначені для вивчення обов'язково прослуховуються з попереднім аналізом та характеристикою. При цьому їх програють на фортепіано або ж співають, в подальшому відтворюють за допомогою технічних засобів. Спостереження за музикою по нотах як засіб виховання слухової уваги, розвитку зорової пам'яті на нотний запис та вміння орієнтуватись у нотному тексті. Основні види навчальної роботи з нотами на уроках музичної літератури, її методична основа.

Формування й розвиток способів музичної діяльності (умінь і навичок) за допомогою практичних (репродуктивних) методів навчання. Організація діяльності учнів зі сприйняття музики та її аналізу. Навчання умінню викладати свої враження про музику, пояснюючи її зміст і виражальні засоби.

Закріплення матеріалу, що вивчався на уроці та самостійна робота учнів за завданням вчителя, їх значення як складової частини процесу навчання. Взаємодія класної і домашньої роботи. Закріплення пройденого у класі – основне призначення самостійної роботи з музичної літератури. Розвиток мислення, пам'яті, удосконалення практичних умінь під час виконання домашнього завдання.

4. Комплекс ТНП культурно- спрямування для ПСМНЗ МС².

Вивчення засобів музичної виразовості, інструментів та музичної форми.

Загальний огляд навчальних програм культурно-мистецького спрямування («Бесіди про мистецтво» та «Музична література»). Структура ТНП. Їх приналежність до різних підрівнів: 1) елементарного («Бесіди про мистецтво» – мета курсу дати загальне уявлення про різні види мистецтв, включно з музичним) і 2) базового («Музична література» – вивчення музики в її жанровому та стильовому розмаїтті).

Призначення *ТНП «Музична література»* (формування у здобувачів початкової мистецької освіти цілісного уявлення про музичу культуру людства, естетичних уподобань і світоглядних позицій), тривалість навчання. Основні концепти: 1) охоплення звукової картини світу, в епіцентрі якої – музичний твір; 2) вивчення українського музичного мистецтва як невід'ємної частини світового музичного прогресу. Предмет вивчення (народна, академічна, духовна та побутова музика). Залучення жанрово-типологічного підходу (перші 2,5 роки) та монографічного жанрово-стильового (наступні 2,5 роки).

Сучасний підхід: надання в програмі інтернет-посилань творів для слухання музики, розгорнутих пояснень (міні-підручник), залучення модульної системи (поділ матеріалу на 20 модулів). Особливості побудови курсу: розташування матеріалу в дидактичній послідовності: 1) від опанування музичного фольклору (українського та світового), як основи творчості

² ПСМНЗ МС – прийнята аббревіатура для позначення початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів музичного спрямування.

композиторів [фольклорний блок (А)]; 2) через вивчення базових елементів музикознавчого аналізу (засобів музичної виразності, музичної форми), необхідних для розуміння особливостей музичних творів [елементи музичної мови, музична форма (Б)], а також ґрунтовне пізнання музичних жанрів різних епох, стилів, напрямків [розгорнутий жанрово-типологічний блок (В)]; 3) до пізнання основних віх розвитку музичного мистецтва в різних країнах та континентах світу в широкому часовому просторі, починаючи від зародження мистецтва до першої третини ХХІ століття (включно) [історія світової музики (Г)].

Вивчення засобів музичної виразності, інструментів та музичної форми. Важливість цього програмового розділу як необхідної бази для можливості аналізу музичних творів. Засвоєння значення ключових термінів, пов'язаних із засобами музичної виразності (музична інтонація, мелодія, ритм, метр, темп, лад, гармонія, фактура, динаміка, музичні штрихи, агогіка, склад виконавців, класифікація людських голосів, класифікація музичних інструментів) на органічному поєднанні теоретичних роз'яснень з яскравими музичними прикладами. Закладення понятійних основ про музичну форму; вироблення вміння розрізняти прості дво- та тричастинні форми, рондо й різні види варіацій (подвійні, basso та soprano ostinato, строгі (класичні) та вільні варіації (романтичні). Формування в учнів музично-слухового досвіду, вдосконалення свідомого слухання та відтворення музики.

5. Аналіз жанрового блоку ТНП «Музична література»

Загальні принципи вивчення музичних творів

Багатозначність терміну «жанр» (рід, вид, різновид). Виявлення жанрових родів (лірики, епосу, драми) та їх втілення в пісенній, речитативній, танцювальній і маршовій музиці. Зв'язок жанрових видів та різновидів зі складом виконавців, малою, середньою чи великою формою.

Мета вивчення «мозаїки» музичних жанрів – продемонструвати розмаїття та багатство музики, дати поняття про основні музичні жанри та їх різновиди. При цьому – зацікавити, створити яскраве враження, навчити розрізняти та впізнавати на слух. Охоплення типовою навчальною програмою «Музична література» широкої палітри жанрів, виявлення їх визначальних рис. Структура жанрового блоку програми по роках: вивчення музичних жанрів, пов'язаних з рухом – Марш. Танець (*кінець 1 року навчання*), камерно-вокальних, камерно-інструментальних, інструментальних поліфонічних і циклічних, оркестрових і хорових музичних жанрів малої та великої форм (*2 рік навчання*), музично-театральних жанрів (опери. балету), кіномузики та жанрів масової культури (джазу, року, естради, популярної музики) (*3 рік навчання, 1 семестр*).

Загальні принципи вивчення творів музичної класики – виявлення їх конкретного змісту, ідейно-художньої сутності, вираженої специфічними засобами музичної мови. Виховна, пізнавальна та розвиваюча роль вивчення творів. Єдність прослуховування й аналізу музики. Організація роботи з розбору

музичних творів. Залучення загальної методики вивчення музичних творів: поєднання загальної характеристики твору зі слуховим аналізом музики. Евристична основа методики аналізу.

6. Специфіка вивчення малих форм/малих циклів вокальної та інструментальної музики

Важливість емоційного налаштування на сприйняття твору. Подання загальних відомостей про твір (епоха, композитор, історія написання, визначення характеру музики).

Визначення на слух загального характеру музики, темпу, ладу, метру, типу фактури, регістрових і динамічних фарб, жанрової основи музичних образів. Сприйняття будови мелодії, виразності гармонічних фарб, ритмічного малюнка, елементів поліфонії, основних контурів форми. Знаходження контрастних музичних тем й упізнавання репризи як слухове усвідомлення принципів контрасту і повторності в музиці для розуміння форми. Здатність фіксації й обліку слухових спостережень як початковий елемент слухового аналізу. Розвиток здатності сприймати окремі елементи музичної мови й розуміти їх виражальне значення. Розвиток уміння слухати й визначати *провідний засіб виразності* в окремих фрагментах музики.

Важливість попереднього ознайомлення з поетичним текстом у вокальних творах, звернення уваги учнів на автора вірша. Ускладнення аналітичної роботи під час вивчення музичних творів разом із зростанням загального і музичного розвитку учнів, накопичення ними спеціальних знань, слухових навичок і досвіду навчальної роботи з розбору музики. Відповідність рівня труднощів аналітичної роботи слуховим можливостям і загальному музичному розвитку учнів. Застосування методології поетапного розгляду твору: від окремих складових до цілісного сприйняття твору.

Складність вивчення поліфонічних творів. Необхідність роз'яснення терміну «поліфонія» (поєднання рівноправних голосів), її поділ на імітаційну (*канон, інвенція, фуга, фугета та фугато*) та контрастну. Важливість характеристики музичної теми (образний зміст, тематичні особливості), при потребі введення понять «відповідь», «протискладнення», «інтермедія», «стрета». Застосування методології поетапного розгляду твору: від окремих складових до цілісного сприйняття твору.

Художньо-синтезуюча функція цілісного прослуховування твору, здійснюваного після його розбору. Акцентування уваги на особливостях виконання музичних творів під час їх прослуховування у звукозапису.

Поняття про малі камерно-інструментальні цикли (прелюдія і фуга, токати і фуга, фантазія і фуга) як поєднання імпровізаційної п'єси з строгістю поліфонічного твору.

7. Методика розбору великих інструментальних творів

Слухове, теоретичне, виконавське освоєння великих інструментальних та вокальних творів як важливий етап музичного розвитку учнів. Жанрова палітра

великих інструментальних творів: камерно-інструментальні старовинні сюїти, партити, програмні оркестрові сюїти, сонати, увертюри, *concerto grosso*, симфонії та інструментального концерту. Розгляд творів в контексті епохи.

Методика роботи над великою інструментальною формою, найпростіша з яких – сюїта. Специфіка жанру. Еволюція сюїти від камерно-інструментального до оркестрового жанру, від поєднання старовинних танців до наявності програмного змісту.

Особливості вивчення *сонатної форми та сонати*. Залучення методології поетапного опрацювання матеріалу. *I етап* – попередня підготовка до сприйняття твору (коротка розповідь про епоху, композитора та історію написання твору; зазначення інструменту, для якого написано сонату, емоційне налаштування на зміст твору); *II етап* – аналіз експозиції I частини (попередній аналіз музичних тем експозиції з їх ілюстраціями на фортепіано викладачем, виявлення образного змісту, вихід на розуміння форми експозиції сонатного алегро, її закономірностей, слухання музики експозиційного розділу, обговорення та підсумування); *III етап* – окремий аналіз кожної з частин, направлений на з'ясування змісту, форми та особливостей тематизму (з обов'язковим підготовчим етапом, слуханням музики та її обговоренням). *IV етап* – підсумки щодо циклу.

Методика вивчення симфонії. Застосування методології опрацювання сонати. Внесення тембрального аналізу, знання ресурсних можливостей симфонічного оркестру, доручення проведення музичних тем тим чи іншим музичним інструментам, вироблення норм і правил щодо інструментарію в класичній симфонії. Вихід за межі цих норм у романтиків. Характер і послідовність частин у сонатно-симфонічному циклі, його основна тональність. Робота з клавіром (або хрестоматією) у класі під час прослуховування музики у звукозапису. Вивчення програмових сонат і симфоній.

Методика вивчення увертюри (ідентично до I частини симфонії).

Специфіка вивчення інструментального концерту. Застосування методології вивчення сонати. Виявлення в концерті принципів змагання «*solo – tutti*».

8. Методика подання опери й балету

Опера та балет як найбільш популярні види музично-театрального мистецтва, провідні жанри зарубіжної та української класичної музики XIX століття. Їх демократична природа, доступність для здобувачів освіти підліткового віку. Художньо-виховна і пізнавальна цінність навчальної роботи, яка проводиться при засвоєнні опери та балету в курсі музичної літератури.

Синтез жанрів, виявлення їх особливостей, ставлення до їх вивчення як музично-сценічних творів. Формування цілісного уявлення про класичні опери чи балети під час розбору і прослуховування окремих фрагментів музики.

Послідовність навчальної роботи під час вивчення опери: короткі відомості про історію створення і постановки, визначення провідної теми і жанрового типу

опери, сюжет і його літературне джерело, дійові особи і голоси виконавців, засвоєння композиційного плану (можливе його графічне зображення) і деяких театральних особливостей («номерна» побудова й ознаки «наскрізного» розвитку музично-сценічної дії), розбір і прослуховування фрагментів музики, передбачених програмою. Зміст і побудова окремих картин, сцен і номерів; опис сценічної ситуації та використання наочних ілюстрацій під час характеристики конкретних епізодів.

Засоби музичної характеристики дійових осіб. Типи сольних номерів: арія-монолог і арія-звернення, портретна арія і аріозо, романс і пісня. Призначення й особливості ансамблевих, хорових і балетних сцен в опері. Засвоєння учнями спеціальних понять і термінів: лібрето, увертюра, інтродукція, пролог, епілог, сцена, антракт, речитатив та ін. Короткі відомості про сценічне втілення опери (функції диригента, режисера, хормейстера, балетмейстера, художника, техніків сцени тощо). Видатні співаки-актори.

Залучення методики вивчення опери до розбору балету. Типи сольних номерів: класичний танець (хореографічна пластика гнучкого тіла з виразними рухами на пальцях ніг/пуантах, з виворітністю ніг, високими стрибками тощо); характерний танець (балетне наслідування народного чи бального танцю, а також танець, наближений до конкретної дійсності); пантоміма (епізод нетанцювального характеру з виразною мімікою та жестами, наближеними до реальної поведінки людей), танець модерн (сучасний танець без використання традиційних балетних форм). Значення термінів: «па-де-де» (класичний танець двох виконавців), адажіо (парна лірична частина па-де-де), варіація (віртуозний сольний класичний танець, частина па-де-де), па-де-труа (танець трьох виконавців), кордебалет (груповий танець), дивертисмент (розважальні вставні номери або сцени, безпосередньо не пов'язані з сюжетом), балетмейстер (автор-хореограф, постановник балетів). Обов'язковість залучення відеозаписів балетів.

Робота з клавіром (або хрестоматією) у класі і прослуховування музики у звукозапису/ відеозапису. Відвідування театру опери і балету, перегляд відеозаписів спектаклів.

II курс IV семестр

9. Методика подання жанрів духовної музики, жанрів і видів масової культури

Поняття про *духовну хорову музику*. Її ключові відмінності у католицькому та православному/греко-католицькому обряді. Перелік провідних жанрів та поділ їх на твори малої форми (піснеспів, хорал) та великої форми (літургія, меса, панахида, реквієм, партесний та хоровий концерти). Ознайомлення зі спеціальною термінологією. Подання піснеспівів і хоралів аналогічно вокальним мініатюрам, а духовних творів великої форми – інструментальним сюїтам.

Методика розбору великих вокальних творів. Виявлення визначальних рис даних жанрів. Обов'язковість аналізу вокального тексту. Відсутність сонатної форми у вокальній музиці. Ідентичність основних методологічних положень з

аналізом великих інструментальних форм (за винятком I частини). Мозаїчність будови українського барокового партесного концерту та глибоке розкриття образів у класицистському хоровому концерті М. Березовського, Д. Бортнянського, А. Веделя. Залучення методології від загального – до конкретного: від вступної інформації про композитора, рік та історії написання, специфіку жанру, молитовну першооснову, виявлення наскрізного змісту, структури, ролі в церковному обряді – до музичного розбору окремих частин циклу (у випадку його масштабності – виокремлення найважливіших та найяскравіших).

Набуття досвіду вивчення поліфонії у вокальній музиці. Обов'язковість слухання музики на основі попереднього ознайомлення з музичним тематизмом (гра викладачем на фортепіано) та його характеристики щодо елементів мови (із залученням учнів). При потребі – тлумачення тексту, його переклад.

Ознайомлення з жанрами та видами масової культури. Поняття про джаз, рок, попмузику, концертне шоу, естраду. Їх визначальні риси. Поєднання загальної інформації зі слуханням музики. Відомі гурти та виконавці у світі та в Україні.

10. Зміст фольклорного блоку ТНП «Музична література».

Методика подання фольклорних тем

Важливість музично-фольклорних тем в питанні ідентифікації національної самобутності. Їх ознайомча роль у «Бесідах про мистецтво» та вступна роль у «Музичній літературі». Обсяг і зміст фольклорного блоку базового підрівня: I семестр – Українська народна музика (9 занять), Музичні подорожі країнами та континентами світу: особливості народної музичної культури різних народів та етносів (6 занять). Залучення жанрового й вікового підходів. Триєдність музичного фольклору: народна пісня, інструментальна музика та народний танець.

Зміст занять, присвячених вивченню українського музичного фольклору: надання понять про музичний фольклор, початок його вивчення з дитячого фольклору, охоплення жанрів календарно- та родинно-обрядового фольклору, вивчення народних інструментів, інструментальних ансамблів, танців і жанрів необрядової народної музики. Спів українських народних пісень.

Зміст занять, присвячених вивченню музичного фольклору різних народів та етносів. Залучення ігрової форми – музичних подорожей країнами та континентами світу. Методика подання тем: надання візитівки певним країнам (географія, клімат, види занять, особливі архітектурні споруди) та виявлення в їх фольклорі найяскравіших музичних особливостей. Ознайомлення з народною музикою країн Азії (західної: Палестини (Ізраїлю), Туреччини, Сирії та країн арабського світу; середньої Азії: країн Кавказу (Азербайджану, Вірменії, Грузії) та східної Азії: Тибету, Індії, Китаю, Японії, народності Півночі. Вивчення етнічної музики Африки, Австралії, Океанії, Північної та Південної Америки, країн Європи (північної: Скандинавії (Норвегії), кельтських країн (Англії,

Шотландії, Ірландії), центральної Європи: Австрії, Німеччини, Франції, Угорщини, країн Балтії, слов'янського ареалу (Польща, Чехія, Словаччина) та Балканського півострова; південної Європи: Іспанії, Італії.

Основні завдання фольклорного блоку: розширення уявлень про музичний фольклор, вироблення вмінь відрізнити на слух: а) автентичний фольклор (той, що існує у своєму природному середовищі) від фольклоризму (фольклору у творчості композиторів), б) тембри народних музичних інструментів, в) народно-музичні жанри української та світової музичної культури усної традиції; вивчення напам'ять зразків українського та світового фольклору.

Специфіка методики викладання тем з вивчення музичного фольклору передбачає вироблення системи подання нового теоретичного матеріалу та її постійне дотримання. Відведення звучанню народної музики більшої частини уроку. Включення яскравих автентичних звуко- та відеозаписів (для слухання та розучування). Супроводження їх «паспортними даними» (інформацією про місце та час запису, прізвище інформанта та збирача). Спрямування учнів на прийом «копіювання» народної манери виконання, в синкретичних чи синтетичних жанрах – поєднання співу з грою, пантомімою, танцем, елементами імпровізації. Використання візуальних унаочнень: презентацій, таблиць, фотографій виконавців та фрагментів обрядів, зображення музичних інструментів, народної атрибутики, репродукцій, аудіо- та відеозаписів. Залучення різних форм роботи: етновікторин (на визначення жанрів, тембрів народних інструментів), перевірки засвоєння теоретичних знань, вивчення так званого «мінімуму» народних пісень. Стимулювання до експедиційних звукозаписів народної музики на телефон. Творчий підхід до проведення уроку з боку викладача.

11. Особливості вивчення історико-монографічного блоку ТНП «Музична література». Короткий аналіз тем про музичне мистецтво від архаїки до середньовіччя

Набуття уявлень про основні історичні музично-стильові віхи розвитку світового та українського музичного мистецтва – одне із важливих завдань курсу музичної літератури. Підходи до вивчення творчості композиторів в контексті історії світової музики. Залучення хронологічного та монографічного принципів. Поєднання оглядових тем з творчими портретами провідних композиторів. Музичний екскурс по епохах. Пізнання музики в контексті епох, жанрів, композиторських шкіл. Виявлення музично-стильових рис кожної із епох, провідних композиторських шкіл та яскравих представників. Вивчення етапних творів різних жанрів.

Зміст історико-монографічного блоку ТНП «Музична література» по роках навчання: 3 рік навчання (II семестр) – музичне мистецтво від архаїки до Бароко; 4 рік навчання – музика в добу Просвітництва та Романтизму; 5 рік навчання – композиторська творчість ХХ –початку ХХІ століть.

Огляд особливостей розвитку музики від початкових етапів її становлення до середньовіччя (включно з первісною архаїкою, музичною культурою перших

цивілізацій (Шумерії, стародавніх Єгипту, Індії, Китаю), античним мистецтвом Давньої Греції, середньовічною музикою (західноєвропейською, візантійською та давньоруською). Вокальне мистецтво, музичні інструменти, музичні особливості. Залучення методики подання оглядових тем.

12. Методика подання оглядових тем

Інформативне насичення оглядових тем, звернення до словесного методу навчання – шкільна лекція. Поділ оглядових тем на дві групи: 1) *ввідні* перед вивченням певного розділу навчальної програми (приміром, «Віденський класицизм», «Романтизм», «Італійська опера в добу романтизму») чи *вступні* (огляд докомпозиторських епох), 2) *підсумовуючі*, що завершують ознайомлення з творчістю певного композитора.

Виділення у вступних темах найзагальніших моментів щодо особливостей епохи, історичних передумов, стану розвитку освіти, літератури, поезії, живопису, архітектури, театру, різних сфер музичного життя. Подання найважливіших понять про художні напрямки, появу нових музичних жанрів, нових тенденцій, перелік імен найзначніших композиторів та коротка оцінка їх творчості.

В узагальнюючо-підсумовуючих темах розгляд аспектів: 1) композитор в контексті епохи, 2) тематика та жанри творчості; 3) особливості музичної мови на прикладі вивчених творів. Наявність ілюстративного матеріалу, репродукцій картин, фотографій архітектурних споруд, цитат з літературних творів, яскравих презентацій під час вивчення оглядових тем і біографій композиторів.

13. Специфіка ознайомлення учнів з музикою епох Відродження та Бароко

Відродження. На тлі загального огляду доби виокремлення в музичному мистецтві доби Ренесансу творчості представників італійського Ренесансу – Франческо Ландіні, англійського – Джона Данстейбла, здобутків композиторів школи англійських верджиналістів – Вільяма Берда, венеційської оркестрової школи – Джованні Габріелі, франко-фламандської (нідерландської школи) – Гійома Дюфаї, Якоба Обрехта, Йоганнеса Окегема, Жоскена Дебре. Ознайомлення з проявами високого Ренесансу – творчістю Грегоріо Аллегрі, Джованні П'єр-Луїджі Палестріни та Орландо Лассо, а також світськими вокальними жанрами доби Ренесансу: італійським мадригалом у творчості Луки Маренцо, Дезуальдо до Веноза, французьким *шансоном* у творчості Клемана Жанекена, німецьким *lied* у творчості Генріка Ізаака та першими зразками опери у творчості Клаудіо Монтеверді – «Орфей»). Залучення ілюстрацій музичних композицій та стислої інформації про них та їх авторів. Оглядовий підхід до розкриття теми.

Бароко. Характеристика епохи та її музичного мистецтва: *інструментальних шкіл*: струнно-смичкової – А. Кореллі, А. Вівальді, Г. Ф. Телеман, Г. Ф. Гендель, Й. С. Бах; клавірної – французькі клавесиністи

Ф. Куперен*, Ж. Ф. Рамо*, Л. Дакне, італійський композитор Д. Скарлатті; органної – Т. Альбіноні, Д. Фрескобальді, Д. Букстехуде, Й. Пахельбель, Г. Ф. Гендель, Й. С. Бах (хоральні прелюдії, токати, фантазії, ричеркари, фуґи), оперної школи: Алессандро Скарлатті (засновник опери-серії), Г. Ф. Гендель, А. Вівальді, Ф. Страделла, Ж. Б. Люллі, Ф. Рамо, Г. Перселл. Монографічне вивчення творчості представників «високого» бароко в музиці в Європі – Й. С. Баха, Г. Ф. Генделя та Україні – М. Дилецького.

14. Методика вивчення творчих портретів композиторів

Тема-монографія: невеликий вступ, ознайомлення з портретом митця (його опис), огляд творчої спадщини та його основних здобутків, коротка розповідь про життя композитора (біографія), вивчення декількох творів (їх розбір і прослуховування).

Місце біографії у монографічних темах, їх навчальне призначення. Ідейно-виховна роль біографічних уроків, що формують уявлення учнів про соціальні функції музики, зв'язки явищ музичної культури із суспільним життям і сприяють різнобічному естетичному розвитку школярів. Висвітлення на біографічних уроках питань, що розкривають життєві джерела творчості: суспільне призначення мистецтва, музикант і навколишнє середовище, формування особистості великих композиторів, їх творчого обличчя у конкретному соціально-історичному середовищі.

Життя та творчість українських і зарубіжних класиків музики як приклади служіння людям, високим моральним і художнім ідеалам, патріотизму і громадянської мужності. Боротьба за свої ідеали у мистецтві. Уявлення про професію композитора, яка поєднує талант і працю, майстерність і широту загальної культури. Різнобічна творча й громадська діяльність великих музикантів.

Пізнавальне значення біографічного матеріалу. Біографія як зосередження різноманітних знань про явища музичного мистецтва, конкретне історичне середовище великих сучасників, як розповідь про життя композиторів, збагачену супутніми відомостями соціально-історичного, загальнокультурного і музикознавчого характеру. Знайомство з біографіями композиторів – один із шляхів до розуміння їх музики.

Строгий і продуманий відбір біографічного матеріалу. Відносно повне висвітлення дитинства й юності композитора, становлення його особистості і більш стислий виклад наступних етапів життя та творчої діяльності. Вузлові моменти біографії: сім'я, враження дитинства, вияв таланту й любові до музики, початок музичних занять, виховання й загальна освіта, формування життєвих і творчих поглядів, вирішальні події на шляху до професійної творчості, композиція як покликання і професія, вдосконалення майстерності, громадське визнання, розширення музично-художніх зв'язків, найближче оточення – друзі, соратники, характеристика суспільного середовища та найважливіших історичних подій епохи, зв'язки з передовими ідейними течіями, творчі поїздки,

основні віхи життєвого шляху спосіб життя й особиста доля композитора. Особливості висвітлення окремих біографій.

Відтворення образу композитора як людини та великого музиканта в емоційно живій та захоплюючій розповіді. Образне висвітлення яскравих фактів і подій з його життя, показових життєвих випадків, використання висловлювань композитора та спогадів сучасників, залучення наочного зображального матеріалу й виконання окремих фрагментів із творів композитора. Пояснення учням невідомих понять, явищ, назв. Виписування на класній дошці найважливіших дат, нових імен, назв творів та географічних місць, складних термінів.

Інші можливі шляхи вивчення творчого портрету на уроках: проблемний виклад, робота з текстом підручника, записи у зошитах учнів тезового плану біографії або побудова її наочної схеми.

Відмінності між творчим портретом композитора та розгорнутою біографією: творчий портрет більш стислий, містить огляд найважливіших творів композитора, слухання фрагментів, розбір одного або кількох творів композитора.

15. Особливості подання музичних творів від доби Просвітництва до сучасності

Вивчення музики доби Просвітництва передбачає огляд розвитку оперного жанру в творчості Дж. Перголезі, К. В. Глюка, ознайомлення з творчістю композиторів віденської класичної школи – Й. Гайдна, В. А. Моцарта, Л. ван Бетховена (виявлення їх ролі у становленні й розвитку класичної сонати та симфонії), а також вивчення спадщини представників «золотої доби» української музики – М. Березовського, Д. Бортнянського, А. Веделя та їх ролі в утвердженні хорового концерту.

Більша частина 4 року навчання відводиться музиці доби Романтизму. Вивчається творчість видатних представників різних національних композиторських шкіл: австро-німецької – Ф. Шуберта Ф. Мендельсона, К. М. Вебера, Р. Шумана, Р. Вагнера; італійської – Н. Паганіні В. Белліні, Г. Доницетті та Дж. Россіні, Дж. Верді; французької – Ж. Бізе, К. Сен-Санса; польської – Ф. Шопен, угорської – Ф. Ліст, чеської – Б. Сметана, А. Дворжак, норвезької – Е. Гріг, а також української з поділом на жанри: а) пісенно-хоровий – В. Заремба Л. Глібов М. Петренко Г. Гладкий, М. Вербицький, б) музично-театральний – П. Ніщинський, С. Гулак-Артемівський А. Вахнянин, Д. Січинський, в) інструментальний – О. та І. Лизогуби, В. Вітвицький, О. Нижанківський, Франц-Ксавер Моцарт-молодший, Кароль Ліпінський, М. Колачевський, В. Сокальський. Розглядається творчість ключової постаті української музики – М. Лисенка.

5 рік навчання містить 2 розділи: Музика першої половини ХХ ст. (І семестр), Музика другої половини ХХ – початку ХХІ ст. (ІІ семестр). У І семестрі вивчається можливість мистецьких течій модернізму: *імпресіонізм* –

у творчості К. Дебюссі, М. Равеля та українських композиторів: К. Стеценка, В. Барвінського, пізнього М. Леонтовича; *символізм* у світовому (М. Чюрльоніс, Ч. Айвз) та українському музичному мистецтві (Ф. Якименко, Я. Степовий), *веризм* в оперному жанрі (Р. Леонкавалло, Дж. Пуччіні), *урбанізм* (Ерік Саті, французька «Шістка», А. Онеггер, в Україні – К. Данькевич Ю. Мейтус), його танцювально-пісенного прояву в творчості Д. Мійо, Дж. Гершвіна, в Україні – Л. Утьосова, Ю. Мейтуса, Д. Даубера, А. Кос-Анатольського, Я. Барнича), *конструктивізм та конкретна музика* (О. Мосолов, В. Задерацький), *фольклоризму* (Б. Барток, Е. Гранадо, Х. Родріго А. Хачатурян, Е. Вілла-Лобос, в Україні – М. Леонтович, К. Стеценко, Я. Степовий, О. Кошиць, Л. Ревуцький, С. Людкевич, В. Барвінський, М. Колесса), *неокласицизм* в різних неовекторах: а) *фовізм* або *неоархаїка* (І. Стравінський, Б. Барток, Б. Лятошинський), б) *неоантичність* (І. Стравінський, К. Дебюссі, М. Равель, М. Лисенко); в) *неосередньовіччя* – західноєвропейське (С. Франк, В. д'Енді, Е. Шоссон Г. Форе, К. Дебюссі, М. Равель, К. Орф), *неовізантизм* (І. Стравінський, М. Леонтович, К. Стеценко); г) *неоренесанс* (О. Респігі, А. Казелла, Д. Ф. Маліп'єро, І. Стравінський, М. Равель), г) *необароко* (М. Равель, С. Франк, В. д'Енді, Ф. Бузоні, Б. Бріттен, в Україні – В. Барвінський, Н. Нижанківський, М. Лисенко, В. Барвінський, М. Колесса, В. Косенко), д) *неокласицизм* (М. Равель, Р. Штраус, П. Гіндеміт), *неоромантизму* (Е. Вілла-Лобос, Я. Сібеліус, С. Барбер. В. Косенко, В. Барвінський, Л. Ревуцький, В. Барвінський), *постромантизм та сецесія* (Г. Малер, С. Людкевич, С. Борткевич, Н. Нижанківський), *експресіонізм* (нововіденська композиторська школа – А. Шенберг, А. Берг, А. Веберн; Ст. Туркевич, Б. Лятошинський). У II семестрі розглядаються сучасні композиторські техніки (додекафонія-серіалізм, кластерна техніка, штучні ладогармонічні системи О. Мессіана, П. Гіндеміта, А. Хаби, алеаторика, сонористика, залучення особливого метроритмічного моделювання (імпульсивні чергування метрики, хаос з порядку і навпаки, прогресуючі та регресуючі варіабельні розміри – А. Онеггер) та новітні мистецькі течії: *конкретна та електронна музика* (К. Штокгаузен), *пуантелізм та абстрактна музика* (П. Булез), *стохастична й комп'ютерна музика* (Я. Ксенакіс), *«мовчазна музика»* (Д. Кейдж), *мінімалізм* (А. Веберн, Ф. Гласс, А. Пярт, Л. Мельник, Е Картер, Д. Крам). Окремо вивчається явище авангарду в Україні (рух шістдесятництва, творчість представників «київського авангарду» (Л. Грабовського, В. Сильвестрова), М. Скорика, Л. Дичко, Є. Станковича, процеси на межі ХХ–ХХІ ст. доби Постмодернізму: популярність мультитрекових записів (Д. Лігеті, О. Мессіан, К. Штокгаузен, С. Райх, з українців – І. Небесний), залучення нових технологій звукозапису: «тривимірний звук», студійне міксування, накладання звукових доріжок, інтерес до електронного інструментарію, поява кліпів, інсталяцій, перформансів). Розгляд творчості сучасних українських композиторів (І. Щербакова, Г. Гаврилець, В. Степурка, О. Щетинського, А. Загай

кевич, В. Польової, В. Рунчака, М. Шведа, В Камінського, О. Козаренка, Ю. Ланю
ка, К. Цепколенко, проблеми сучасного звукового довкілля, актуальних проблема розвитку української музики в ХХІ ст. та української музики в умовах війни.

16. Аналіз основних принципів укладання, змісту та навчальних вимог 1-2 року навчання за ТНП «Бесіди про мистецтво»

Особливості вивчення «Бесід про мистецтво»: об'єкт вивчення, методи роботи, тривалість курсу. Специфіка *першого року навчання*. Його мета: початкове ознайомлення учнів з видами мистецтв. Зміст: розгляд близької дітям тематики в різних видах мистецтв. Завдання: формування та розвиток асоціативно-образного мислення в різних видах мистецтв; вміння висловлюватися про мистецькі твори, виявляти художній образ, оволодіння найелементарнішими термінами та поняттями, накопичення вражень. Специфіка *другого року навчання*. Мета: поглиблення уявлень про мистецтва. Зміст: вивчення основних елементів мови та жанрів різних видів мистецтв, розвиток навиків сприйняття та аналізу мистецьких творів, розширення багажу термінів і понять, естетичне виховання.

17. Огляд навчальних посібників і літератури до ТНП культурно-мистецького спрямування

Функції навчальних посібників у шкільному навчанні. Навчальні посібники як носії змісту навчання і дидактичний засіб, що сприяє його засвоєнню.

Зміст і структура підручників, робочих зошитів: текст, нотні приклади, ілюстрації, запитання і завдання, списки основних творів композиторів. Призначення навчальних посібників, їх використання у класній і домашній роботі. Навчання здобувачів початкової мистецької освіти самостійній роботі з книгою вдома: пророблення тексту – його осмислення і часткове запам'ятовування, розгляд і програвання (проспівування) нотних прикладів, запам'ятовування музики, пошуки відповідей на поставлені запитання, виконання практичних завдань.

Творче ставлення викладача до використання навчальної книги. Індивідуальний стиль викладання й необхідність роботи за єдиними навчальними посібниками. Зміст хрестоматій з музичної літератури. Твори й окремі фрагменти з них у полегшеному перекладі для фортепіано або фортепіано й співу. Призначення хрестоматій, їх використання у класній роботі для показу музики викладачем під час її аналізу та для спостереження за музикою по нотах під час її прослуховування у звукозапису. Навчання учнів розбору творів по нотах, стимулювання самостійного музикування.

Звукові навчальні посібники. Спеціальні фонохрестоматії з музичної літератури для музичних шкіл. CD-диски, інтернет-посилання. Самостійна

підготовка викладачем диско-хрестоматії для демонстрації музики та контрольної перевірки її засвоєння, що відображають індивідуальний педагогічний досвід. Використання відеозаписів для перегляду опер у позакласній роботі.

Проблеми забезпечення навчального процесу сучасними підручниками, посібниками, звуковими наочними посібниками та нотним матеріалом. Можливе вибіркоче використання матеріалів з підручників та посібників. Потреба створення й видання підручників і посібників, хрестоматій і фонохрестоматій, які б відповідали чинній Програмі з музичної літератури.

Короткий огляд і рекомендації з використання у навчальній роботі книг про музику для школярів. Використання музичних словників, ілюстрованих альбомів, тематичних музичних календарів, щорічників пам'ятних музичних дат і подій тощо. Небезпека підміни слухання музики читанням книг про музику. Систематичний перегляд викладачем нових видань навчальної, методичної літератури і книг про музику для школярів. Участь у комплектуванні бібліотеки школи навчальними посібниками, книгами й нотами, необхідними для навчального процесу, позакласного читання та музикування.

18. Вимоги до проведення відкритого уроку

Підхід до відкритого уроку як до показового уроку роботи викладача. Відкритий урок як відображення прийомів та методів роботи викладача, володіння методикою викладання навчальної дисципліни, залучення індивідуального та творчого підходів. Важливість продуманого до найменших деталей плану-конспекту відкритого уроку (розписаного похвилинно) з обов'язковими структурними складовими елементами уроку, триєдиною метою (навчальною, виховною, розвиваючою) та колом поставлених завдань, із включенням різноманітних форм роботи, творчих завдань, яскравих візуальних унаочнень, якісних звукових ілюстрацій, залученням можливостей комп'ютерних технологій. Втілення в практичній роботі основних теоретичних положень методики викладання фахової дисципліни. Володіння часом. Контакт з учнями.

Ознайомлення студентів зі зразком розгорнутого плану-конспекту відкритого уроку з музичної літератури.

19. Форми позакласної роботи

Класифікація форм позакласної роботи на колективні, групові та індивідуальні. Колективні: тематичні вечори, брейн-ринги, Клуб веселих та винахідливих тощо. Групові: екскурсії, відвідування тематичних та філармонійних концертів, театральних вистав. Індивідуальні: читання книг, брошур, статей про музику, написання рефератів по заданих темах, прийняття участі у концертах тощо.

III курс V семестр

20. Викладання за ТНП з розвитку музичного слуху та знання музичної грамоти («Музична грамота та практичне музикування», «Сольфеджіо»): історія, зміст, мета

«Музична грамота та практичне музикування» (або елементарне сольфеджіо) та «Сольфеджіо» – це предмети, які передбачають вироблення багатьох навичок та удосконалення здібностей: розвиток голосу, техніка співу, вивчення і слухове засвоєння засобів музичної виразності, теоретичні знання, виховання музичного слуху. Історія та еволюція навчання в цьому напрямку, відомі викладачі і автори навчальних посібників України та зарубіжжя. Напрацювання української музично-теоретичної методичної школи: М. Леонтовича, К. Стеценка, Ф. Колесси, С. Людкевича) та світової педагогічної думки (Е. Жак-Далькроза, Р. Штайнера, К. Орфа, З. Кодая, Б. Тречкова) у методиці викладання сольфеджіо/елементарного сольфеджіо.

Найбільш важливі галузі: виховання ладогармонічного, метроритмічного, композиційного, стильового відчуття. Основні напрямки роботи: ладове виховання, ритмічне виховання, розвиток музичної пам'яті, розвиток мелодичного, гармонічного, поліфонічного і внутрішнього слуху. Мета ТНП, спрямованих на розвиток музичного слуху та знання музичної грамоти – формування усіх видів музичного слуху, музичної пам'яті, музичного смаку, творчих здібностей і виховання наступних навичок: запису музичних фрагментів на слух, співу по нотах, слухового аналізу, аналізу всіх засобів музичної виразності для використання учнями слуху в творчій діяльності. Основні форми класної роботи у цьому напрямку в мистецьких школах (ПСМНЗ МС).

Головна мета методики навчання – це організація здобувачів освіти на всебічний розвиток музичного слуху та ознайомлення з основними методами навчання

21. Загальний огляд ТНП і програмових вимог у закладах мистецької освіти. Реформа початкової музичної освіти

Естетичне виховання і його вплив на формування особистості. Основні розділи програми: вокально-інтонаційні навички, сольфеджування та спів з листа, виховання відчуття метроритму, виховання музичного сприйняття, музичний диктант, виховання творчих навичок, теоретичні знання. Реформа музичної освіти. Нові типові навчальні програми з «Сольфеджіо» (базовий підрівень навчання) та прилеглого до нього предмету «Музична грамота та практичне музикування» (елементарний підрівень навчання). Акценти на творчому та практичному ракурсі застосування знань і навичок в реформованих програмах.

Нормативний зміст, обсяг та вимоги Типової навчальної програми «Музична грамота та практичне музикування». Орієнтація на учнів, які розпочинають навчання в 6-7 років (перший клас початкової загальноосвітньої школи), а також на навчання осіб старшого віку, які не мають початкових компетентностей. Для осіб, старших за 6-7 років, кількість років навчання для досягнення результатів,

передбачених у типовій навчальній програмі, може змінюватися з урахуванням психофізіологічного розвитку учня/учениці, його/її можливостей, темпу опанування ним/нею нормативного змісту. Орієнтовний розподіл навчальних модулів відповідно до строків навчання: чотирирічний строк – 16 модулів (орієнтовно по 4 модулі на рік); трирічний строк – 16 модулів (орієнтовно по 5 модулів на перший та другий роки вивчення дисципліни та 6 модулів на третій рік); дворічний строк – 16 модулів (орієнтовно 7 модулів на перший рік і 9 модулів на другий рік).

«Музична грамота та практичне музикування» є комплексною дисципліною, яка забезпечує вивчення основ музично-теоретичних дисциплін (музичної грамоти, сольфеджіо, слухання музики, ритміки, аналізу музичних форм) через практичне музикування, що сприяє розвитку музичного мислення учнів, розкриттю їх творчого потенціалу. Роль опанування програми для творчої самореалізації та продовження вивчення музично-теоретичних дисциплін на наступному підрівні початкової мистецької освіти за фахом або спорідненим видом мистецтва. Результати навчання елементарного підрівня учнів початкової мистецької освіти музичного спрямування та здобуття ними теоретично-практичних компетентностей у музичному мистецтві.

Оновлена концепція навчальної дисципліни «Сольфеджіо» на базовому підрівні пропонує широке використання новітніх навчальних технологій, спрямованих на розвиток креативного мислення учнів та їх мотивацію до навчання. Перший блок дозволяє повторити та підсумувати курс з навчальної дисципліни «Музична грамота та практичне музикування», так і одночасно здобувати освіту учням без попередньої підготовки. Другий блок сконцентрований на вивченні та осягненні явищ діатоніки та умовної діатоніки, основних видів ритму, найбільше вживаних розмірів, видів і способів розвитку мелодії, її будови та прийомів творення фактури, застосуванні отриманих знань і навичок у власній творчій практиці. Третій блок охоплює модулі, в яких поглиблюються знання (види та форми графічної фіксації, повна тональна система, види мажору і мінору, діатонічні лади, хроматика, енгармонізм, повна інтерваліка, акорди терцієвої будови, функційна система, складні ритмічні малюнки, рідко вживані розміри, види тонального розвитку, жанрові та стильові ознаки елементів музичної мови) та передбачається їх практичне застосування в різних формах роботи.

Ретельне планування навчального процесу й кожного уроку, підбір якісного, цікавого та різноманітного музичного матеріалу як важливий фактор забезпечення якості навчання.

22. Музичні здібності та їх розвиток

Походження музикальності, її структура, вивчення природи музичних здібностей. Здібності, як індивідуальні властивості особистості, що дають змогу за подібних однакових умов успішно оволодівати тією або іншою діяльністю, розв'язувати ті чи інші завдання, проблеми. Загальні та спеціальні здібності.

Основні ознаки поняття «здібність», які визначені в роботах з музичної психології. Два рівні розвитку здібностей: репродуктивний і творчий.

Визначення обдарованості як індивідуальної потенційної своєрідності задатків людини. Компоненти обдарованості: мотивація, креативність, розвиток спеціальних здібностей на рівні, вищому за середній. Талант і геніальність. Компоненти музикальності – звуковисотне та метроритмічне відчуття, слухова уява. Визначення музичної пам'яті та її роль в розвитку музичних здібностей. Музикальність як комплекс здібностей.

23. Музичний слух та його компоненти. Типи музичного слуху

Роль слуху в житті людини. Особливості музичного сприйняття, роль пам'яті в розвитку музичного слуху. Типи музичного слуху. Визначення різних видів слуху в роботах М. Леонтовича, Ф. Аерової, В. Брайніна, Г. Смаглій, Я. Якуб'яка. Специфіка професійного музичного слуху та процесу сприйняття. Відносний та абсолютний слух. Всебічний розвиток всіх компонентів музичного слуху як стратегічна ціль сольфеджіо.

24. Розвиток ладового відчуття. Форми роботи в ладі на уроках

Ладове відчуття як емоційне переживання відносин між звуками-ступенями ладу. Ладові вправи як засіб виховання всіх компонентів музичного слуху. Основні форми роботи в ладі: спів по нотах одно- і багатоголосся, сольний та ансамблевий спів, читання «з листа», спів інтервалів й акордів та їх послідовностей, слуховий і цілісний аналіз музичних творів або їх фрагментів, музичний диктант, творчі вправи. Своєрідність структури ладів української народної та професійної музики (пентатоніка, гуцульський, думний тощо).

25. Інтонування. Вокальні-інтонаційні вправи

Феномен інтонації у музичному мистецтві. Терміни інтонація та інтонування. Явище відносної висоти звуків у музиці. Чистота інтонування як критерій розвитку слуху. Техніка чистого і виразного інтонування, роль дихання в процесі звукоутворення. Методи подолання детонації. Інтонування як осмислене звуковідтворення. Огляд вітчизняних та зарубіжних робіт з проблем інтонування.

26. Розвиток мелодичного слуху. Робота над мелодичними інтервалами в ладі та від звуку

Ладо-гармонічне відчуття як основа ефективного розвитку мелодичного слуху. Визначення мелодичного слуху в методичних роботах українських та зарубіжних авторів, роль музичної пам'яті, розвитку внутрішнього слуху, метроритмічного відчуття в процесі музичного виховання. Мелодичний інтервал як первинна форма музики.

Інтервал як відстань між двома ступенями ладу. Висхідні та низхідні інтервали. Форми роботи із засвоєння мелодичних інтервалів. Важлива роль

прикладів із художніх творів: п'єс, пісень. Діатонічні й хроматичні інтервали. Створення та достворення мелодій як ефективний засіб розвитку мелодичного слуху.

27. Розвиток відчуття метроритму. Форми роботи з ритмічного виховання

Роль ритму в музичних творах. Висотні взаємозв'язки звуків та їх метро ритмічна організація. Компоненти метро-ритмічного відчуття: відчуття метру, відчуття розміру, усвідомлення вагомості ритмічних тривалостей. Зонна природа ритму, метру і темпу. Тілесна та моторна реакція слухового сприйняття метроритму. Огляд програмових вимог щодо засвоєння ритмічних тривалостей і розмірів в навчальних програмах для початкового і базового рівнів.

Основні форми роботи над розвитком метро-ритмічного відчуття: використання ритмоскладів в посібниках, показ прикладів з художньої літератури, різні види ритмічного руху під музику, ритмічні диктанти, ритмічні партитури. Створення або імпровізація ритмічного акомпанементу з використанням шумових та ударних інструментів, читання нот в ритмі. Аналіз музичних творів (слуховий і наочний) з точки зору застосованих засобів метроритмічної виразності. Спів інтонаційних вправ в різних темпах, ритмічних малюнках, розмірах. Вивчення метро-ритмічної термінології, а також метро-ритмічних особливостей, притаманних різним музичним жанрам і формам. Створення ритмічних малюнків в заданій формі, створення або імпровізація музичних будов з використанням конкретних ритмічних груп. Ритмічне варіювання диктантів, музичних будов. Проблеми і форми розвитку метроритмічного відчуття в роботах Е. Ж. Далькроза, К. Орфа.

28. Методика розвитку гармонічного слуху.

Робота над багатоголоссям

Гармонічний слух як здатність сприймати в одночасності декілька звуків як єдине ціле. Різні сторони звучання акордів: забарвлення («фонізм»), функційне значення співзвуч, зв'язок співзвуч між собою, окремі голоси співзвуч. Важливість емоційних вражень в процесі сприйняття акорду. Форми роботи над акордами: програвання і секвенціювання окремих акордів, зворотів і акордових послідовностей в будь-яких тональностях і від звуку, підбір акомпанементу до мелодій (в тому числі, варіантна гармонізація), створення багатоголосних музичних фрагментів, п'єс, акордових послідовностей, багатоголосна імпровізація, гармонічний слуховий аналіз, визначення акордів в нотному тексті. Освідомлення тісного зв'язку мелодії з гармонією. Основні методичні принципи розвитку гармонічного слуху.

29. Методика розвитку внутрішнього слуху і музичної пам'яті

Внутрішній слух як здатність до мисленої уяви тонів та їх взаємозв'язків без допомоги інструменту. Будь-яка музична діяльність: спів, гра, підбір мелодії, слухання музики – обов'язково пов'язана з внутрішніми слуховими уявами.

Головний методичний принцип роботи: уявляю – виконую (співаю, граю або записую) – подумки повторюю. Форми роботи над внутрішнім слухом: спів інтонаційних вправ по черзі: уголос – про себе, вивчення напам'ять «очима» невеликих музичних будов, достворення музичних будов: письмово – без інструменту. Імпровізація: на інструменті або вокальна. Письмовий акомпанемент, запис або створення без інструменту. Визначення знайомих мелодій з нотного тексту, ритмічного малюнку, показ на стовбиці (або сходинці). Слуховий аналіз послідовностей інтервалів, акордів, музичних будов, із запам'ятовуванням, наступним проспівуванням або програванням. Зоровий аналіз нотного тексту.

Музична пам'ять – найважливіший фактор розвитку внутрішнього слуху. Форми роботи над її розвитком.

30. Читання «з аркуша»

Читання нотного тексту «з аркуша» як одна з найважливіших практичних навичок в музичній діяльності, як для любителя, так і професіонала. Передумови успішного читання: відповідний рівень теоретичних знань, розвинений ладовий і внутрішній слух, пам'ять, відчуття метру і володіння необхідними ритмічними малюнками, вокальні навички, навички чистого і виразного інтонування без інструменту, навички аналізу музичної форми і логіки її розвитку. Підготовчі вправи для читки з листа. Порядок дій в процесі читання «з листа». Форми роботи в молодших і старших класах.

III курс VI семестр

31. Методика запису музичного диктанту

Запис музики як найбільш повна форма аналізу почутого. Музичний диктант – своєрідний підсумок розвитку навичок і теоретичних знань, який визначає рівень музично-слухового розвитку учня. Сутність диктанту – перевірка вміння учнів логічно усвідомлювати процес музичного розвитку у всіх його проявах. Запис почутого (тобто переведення слухових уявлень в зорово-просторові) – форма виконання диктанту. Музичний диктант – одна з найважливіших і обов'язкових форм роботи на уроці з «Музичної грамоти та практичного музикування» й «Сольфеджіо». Головне завдання – формування та розвиток логічного мислення, музичної пам'яті, уваги. Методичні завдання в процесі роботи над диктантом. Підготовчі форми диктанту. Різні види диктантів. Технологія запису музичного диктанту. Збірники диктантів. Роботи С. Людкевича, М. Калашник, І. Ходоровської з проблем технології запису музичного диктанту.

32. Формування навичок слухового сприйняття.

Форми і методи слухового аналізу

Слуховий аналіз як засіб найбільш повного усвідомлення і сприйняття всіх елементів музичної мови. Активне й, обов'язково, цілеспрямоване слухання розвиває музичний слух, пам'ять, аналітичне мислення, формує музичний смак і відчуття стилю, збагачує загальний музичний досвід.

Основні завдання слухового аналізу: виховувати навички цілеспрямованого слухання та сприйняття музики, розвивати музичну пам'ять, накопичувати в пам'яті велику кількість різних звукових вражень (інтервалів, акордів, гармонічних зворотів, елементів музичного синтаксису і засобів музичної виразності), працювати над розвитком аналітичного мислення учнів, тобто здатності усвідомлювати та класифікувати почуте, розвивати всі види музичного слуху. Частковий і цілісний аналіз, форми його проведення. Огляд програмових вимог і літератури з теми. Комп'ютерні додатки та онлайн-сторінки із формами слухового аналізу.

33. Творчі форми роботи та їх значення

Виховання особистості, здатної та бажаючої творити музику – справжня і стратегічна мета курсу сольфеджіо/музичної грамоти та практичного музикування. Творчі форми роботи: гармонізація мелодії, достворення та створення різноманітних музичних будов, варіювання музичного матеріалу, імпровізація.

Технологія гармонізації мелодії, варіантна гармонізація. Методика роботи над створенням і достворенням. Робота над образом і конструкцією.

Імпровізація як вища й найбільш складна із творчих форм роботи, що передбачає вільне володіння будь-якими елементами музичної мови та засобами музичної виразності. Послідовне, цілеспрямоване застосування творчих форм роботи упродовж усього курсу – це сприяння досягненню головної мети музичного навчання: вихованню освіченої, талановитої особистості, з максимально розвиненими аналітичними й художньо-творчими здібностями. Огляд вітчизняних та зарубіжних статей з теми.

34. Особливості викладання на початковому етапі навчання

Психологічні особливості дітей у молодшому віці. Гра як основна форма роботи на уроках та, одночасно, як засіб засвоєння навчального матеріалу. Велика роль емоційного сприйняття як засобу зацікавлення дітей, виховання любові до музики. Основні форми роботи на уроках: спів, музичні ігри, рух під музику, достворення та імпровізація простих поспівок («питання – відповідь»). Первинні навички запису нот. Використання в роботі найкращих зразків українського фольклору, виховання любові до рідної мови, музики та пісень.¹

35. Форми і методи роботи з учнями середніх та старших класів

Психологічні особливості підлітків. Цілеспрямованість форм роботи на розвиток різних видів музичного слуху, логічного мислення, свідоме сприйняття теоретичних знань, активне використання набутих знань і навичок в практичній діяльності. Методичні поради щодо встановлення тісних зв'язків між спеціальністю та сольфеджіо. Особливості роботи з учнями різних спеціальностей.

36. Методика викладання теоретичного матеріалу

Особливості викладання теоретичного матеріалу учням різного віку. Акцент на емоційне сприйняття та запам'ятовування в молодших класах і на логічне усвідомлення теоретичних знань – в середніх і старших класах. Роль практичного використання набутих знань в різних формах творчих робіт. Методичні принципи викладання теоретичного матеріалу. Різні форми подання теоретичних знань: лекція, діалог, бесіда. Застосування технології коучинга в процесі навчання.

37. Загальний огляд навчальних посібників

Тематичне призначення збірників. Універсальні та вузьконаправлені тематичні збірники, методичні принципи їх побудов і зміст відповідно до програмових вимог. Позитивні моменти та недоліки збірників. Огляд збірників О. Афоніної, Т. Павленко, В. Фліса, Я. Якуб'яка, Г. Смаглія, Л. Татаурової, М. Калашник, П. Халабузарь та інших.

У навчальній програмі використано окремі елементи методик викладання музично-теоретичних дисциплін середньої ланки початкової мистецької освіти (А. Писаревський, С. Павлюченко, Ф. Аєрова, В. Флис, Я. Якуб'як, О. Цалай-

Якименко, Я. Михайлюк, В. Подвала, М. Чемберджі, В. Куфлюк), навчальної програми з предмету «Сольфеджіо» (Київ, 2012, упорядники Г. Смаглій, О. Єпімахова, І. Жосан, В. Кулик, О. Печенко, І. Подлесна, Т. Сіротіна, Н. Смольська, Г. Чиж). Оновлена концепція навчальної дисципліни «Сольфеджіо» (з прилеглим курсом «Музична грамота та практичне музикування») пропонує широке використання новітніх навчальних технологій, спрямованих на розвиток креативного мислення учнів та їх мотивацію до навчання.

38. Організація та планування уроків за ТНП «Сольфеджіо»/ «Музична грамота та практичне музикування» в закладах мистецької освіти

«Сольфеджіо»/«Музична грамота та практичне музикування» – складова частина навчального процесу початкової спеціалізованої мистецької освіти музичного спрямування, в тому числі й у загальноосвітніх школах, самодіяльних творчих колективах. В залежності від мети та завдань кожного навчального закладу, видозмінюються зміст предмету та методи його викладання. В мистецьких школах головна мета курсу – всебічний розвиток музичного слуху, що сприяє вихованню творчої особистості, допомагає набуванню знань і навичок, необхідних для практичної музичної діяльності, як професійної, так і аматорської.

Огляд програмових вимог щодо об'єму знань і навичок. Методи і форми організації уроку. Типи уроку. Форми та зміст домашніх завдань. Методи перевірки домашніх завдань. Засоби й форми оцінювання знань.

39. Методика складання календарно-тематичного та поурочного планів

Календарно-тематичний план, принципи його будови. Планування навчального матеріалу згідно програмових вимог відповідного класу. Посеместровий розподіл обсягу навчальних тем практичних занять. Поурочний план уроку, методичні принципи його розробки.

Цілеспрямованість кожної форми роботи. Обов'язкові форми роботи. Ретельне планування уроку – запорука його ефективності.

40. Методика визначення та перевірки музичних здібностей.

Організація та проведення вступних, перевідних та випускних іспитів у закладах мистецької освіти

Музичні здібності як вроджені якості особистості та як набуті в результаті поступового розвитку. Здібності, талант, геніальність як різні рівні здібностей; методика їх виявлення.

Методи перевірки музичних здібностей на вступних іспитах. Програмові вимоги щодо випускних іспитів. Форми та зразки екзаменаційних білетів.

41. Загальний огляд історії сольмізації та музичного виховання. Еволюція викладання з точки зору завдань і методів

Давні та багаті традиції сольмізації та музичного виховання. Відомі викладачі: реформатор нотної грамоти Гвідо Аретинський, Луїджі Керубіні, Франко Саккетті (Італія), Гуго Ріман (Німеччина), Еміль Жак-Далькроз, Карл Орф (Франція); серед українців: Микола Дилецький, Рейнгольд Глієр, Фріда Аєрова, Володимир Фліс, Ярема Якуб'як, Тетяна Афоніна, Сергій Павлюченко, Марія Калашник, Юлія Павленко. Вироблення багатьох навичок та удосконалення здібностей, зокрема: розвиток голосу, техніки співу, вивчення та слухове засвоєння засобів музичної виразовості, набуття теоретичних знань, виховання музичного слуху. «Сольфеджіо»/»Музична грамота та практичне музикування» як складні та багатопрофільні дисципліни. Еволюція вимог до предметів: від навичок читання нот – до всебічного розвитку музичного слуху та навчання його використанню в аматорській і професійній діяльності.

42. Вітчизняні та зарубіжні системи музичного виховання

Різні системи і методи викладання сольфеджіо/елементарного сольфеджіо, національні та історичні традиції. Сучасні методи викладання, авторські методики З. Кодая, Е. Ж.-Далькроза, Дж. Кервена, В. Брайніна, Т. Боровик, Г. Смаглій, В. Фліса, Я. Якуб'яка, Ф. Аєрової. Їхні переваги, недоліки та тематичні обмеження. Призначення авторських методик – пошук таких засобів, прийомів, методів навчання, а також форм роботи, які сприятимуть найбільш ефективному засвоєнню знань і досягненню головної мети курсу – всебічному розвитку музичного слуху.

Активне використання новітніх комп'ютерних технологій в процесі навчання.

Криза (або нова хвиля) у розвитку дисципліни сучасного практичного музикування. Пластичність дисципліни та необхідність оновлення форм і методів роботи. Альтернативні методи музичного виховання.

Особливості української традиції викладання предмету «Музична грамота та практичне музикування». Опора на українську пісенність у розвитку різних видів слуху. Особливості національної мелодики, ритміки, форм багатоголосся, гармонії, ладів фольклору та професійної української музичної традиції. Головні постаті в становленні національної педагогіки та сучасні тенденції розвитку предмету.

43. Загальний огляд методичної літератури з проблем розвитку музичного слуху

Ознайомлення з роботами, присвяченими найбільш актуальним проблемам курсу «Сольфеджіо» (з прилеглим до нього курсу «Музичної грамоти та практичного музикування»), а саме: питанням різних методів розвитку видів слуху, ладового і метро-ритмічного відчуття, набуття навичок чистого інтонування під час співу, слухового аналізу, запису музичного диктанту,

застосуванню творчих форм роботи. Аналіз сучасних і провідних методик виховання музичного слуху.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви тем	Кількість годин			
	денна форма			
	усього	у тому числі		
практ.		інд.	с.р.	
1	2	3	4	5
II курс III семестр				
1. Вступ. Викладання за ТНП культурно-мистецького спрямування: мета та завдання.	2	2	-	-
2. Організація навчального процесу. Урок та його особливості.	8	6	-	2
3. Формування та розвиток навичок естетичного сприйняття мистецтва	6	6	-	-
4. Комплекс ТНП культурно-спрямування для ПСМНЗ МС ³ Вивчення засобів музичної виразності, інструментів та музичної форми	3	2	-	1
5. Аналіз жанрового блоку ТНП «Музична література». Загальні принципи вивчення музичних творів	2	2	-	-
6. Специфіка вивчення малих форм/малих циклів вокальної та інструментальної музики	8	4	-	4
7. Методика розбору великих інструментальних творів	10	6	-	4
8. Методика подання опери й балету	4	2	-	2
<i>Контрольний урок</i>	2	2	-	-
Усього годин:	45	32	-	13
II курс IV семестр				
9. Методика подання жанрів духовної музики, жанрів і видів масової культури	5	4	-	1
10. Зміст фольклорного блоку ТНП «Музична література». Методика подання фольклорних тем	9	8	-	1
11. Особливості вивчення історико-монографічного блоку ТНП «Музична література». Короткий аналіз тем про музичне мистецтво від архаїки до	2	2	-	-

³ ПСМНЗ МС — прийнята аббревіатура для позначення початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів музичного спрямування.

середньовіччя				
12. Методика подання оглядових тем	2	2	-	-
13. Специфіка ознайомлення учнів з музикою епох Відродження та Бароко	2	2	-	-
14. Методика вивчення творчих портретів композиторів	3	2	-	1
15. Особливості подання музичних творів від доби Просвітництва до сучасності	9	8	-	1
16. Аналіз основних принципів укладання, змісту та навчальних вимог 1-2 року навчання за ТНП «Бесіди про мистецтво»	4	4	-	-
17. Огляд навчальних посібників і літератури до ТНП культурно-мистецького спрямування	2	2	-	-
18. Вимоги до проведення відкритого уроку	3	2	-	1
19. Форми позакласної роботи	2	2	-	-
Залік	2	2	-	-
Усього годин:	45	40	-	5
Разом годин:	90	72	-	18

III курс V семестр

20. Викладання за ТНП з розвитку музичного слуху та знання музичної грамоти («Музична грамота та практичне музикування», «Сольфеджіо»): історія, зміст, мета	4	2	-	2
21. Загальний огляд ТНП і програмових вимог у закладах мистецької освіти. Реформа початкової музичної освіти	4	2	-	2
22. Музичні здібності та їх розвиток	2	2	-	-
23. Музичний слух та його компоненти. Типи музичного слуху	3	2	-	1
24. Розвиток ладового відчуття. Форми роботи в ладі на уроках	9	4	-	5
25. Інтонування. Вокальні-інтонаційні вправи	5	4	-	1
26. Розвиток мелодичного слуху. Робота над мелодичними інтервалами в ладі та від звуку	3	2	-	1
27. Розвиток відчуття метро-ритму. Форми роботи з ритмічного виховання.	5	4	-	1
28. Методика розвитку гармонічного слуху. Робота над багатоголоссям	4	4	-	-
29. Методика розвитку внутрішнього слуху. Розвиток музичної пам'яті	2	2	-	-

30. Читання «з аркуша»	2	2	-	-
Підсумкове заняття	2	2	-	-
ВСЬОГО:	45	32	-	13
III курс VI семестр				
31. Методика запису музичного диктанту	2	2	-	-
32. Формування навичок слухового сприйняття. Форми та методи слухового аналізу	2	2	-	-
33. Творчі форми роботи та їх значення	6	4	-	2
34. Особливості викладання на початковому етапі навчання	2	2	-	-
35. Форми і методи роботи з учнями середніх та старших класів	2	2	-	-
36. Методика викладання теоретичного матеріалу	2	2	-	-
37. Загальний огляд навчальних посібників.	5	4	-	1
38. Організація та планування уроків за ТНП «Сольфеджіо»/ «Музична грамота та практичне музикування» в закладах мистецької освіти	4	4	-	-
39. Методика складання календарно-тематичного та поурочного планів	5	4	-	1
40. Методика визначення та перевірки музичних здібностей. Організація та проведення вступних, перевідних та випускних іспитів у закладах мистецької освіти	2	2	-	-
41. Загальний огляд історії сольмізації і музичного виховання. Еволюція викладання з точки зору завдань і методів	2	2	-	-
42. Вітчизняні та зарубіжні системи музичного виховання	5	4	-	1
43. Загальний огляд методичної літератури з проблем розвитку музичного слуху	4	4	-	-
Підсумкове заняття	2	2	-	-
<i>Підготовка та проходження екзамену</i>	30	-	-	30
ВСЬОГО за VI семестр	75	40	-	35
РАЗОМ за V-VI семестри:	120	72	-	48

**ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
II курс (III семестр)**

<i>Тиждень</i>	<i>Тема</i>	<i>Зміст практичних занять</i>	<i>Год.</i>
1.	1	Викладання за ТНП культурно-мистецького спрямування, мета й завдання	2
2.	2	Організація навчального процесу (групи, розклад, обладнаний клас, календарно-тематичний план на семестр і рік, поурочний план)	2
3.	2	Структура уроку та розподіл часу. Методи навчання	2
4.	2	Методи контролю. Типи уроків.	2
5.	3	Вікові особливості естетичного сприйняття музики	2
6.	3	Розвиток емоційної реакції та словесного опису музики. Формування навичок осмисленого слухання музичних творів	2
7.	3	Види слухової уваги. Прийоми її активізації.	2
8.	4.	ТНП культурно- спрямування. Вивчення засобів музичної виразності, інструментів та музичної форми.	2
9.	5	Аналіз жанрового блоку ТНП «Музична література». Загальні принципи вивчення музичних творів	2
10.	6	Специфіка подання вокальних мініатюр	2
11.	6	Специфіка вивчення малих форм/малих циклів інструментальної музики	2
12.	7	Жанрова палітра великих інструментальних творів. Методика вивчення сюїт	2
13.	7	Специфіка розбору сонатного Allegro (на прикладі класичної сонати). Сонатний цикл	2
14.	7	Методика подання симфонії	2
15.	8	Методика подання опери й балету	2
16.	<i>Контрольний урок</i>		2
II курс (IV семестр)			
1.	9	Методика подання жанрів духовної хорової музики	2
2.	9	Методика подання жанрів і видів масової культури	2
3.	10	Зміст фольклорного блоку ТНП «Музична література»	2
4.	10	Методика подання тем з українського музичного фольклору	2
5.	10	Музичний фольклор народів та етносів світу	2
6.	10	Методика подання тем зі світового музичного фольклору	2
7.	11	Особливості вивчення історико-монографічного блоку ТНП «Музична література». Аналіз тем про фахове музичне мистецтво від архаїки до середньовіччя	2

8.	12	Методика подання оглядових тем	2
9.	13	Специфіка ознайомлення учнів з музикою епох Відродження та Бароко	2
10.	14	Методика вивчення творчих портретів композиторів	2
11.	15	Особливості подання музичних творів доби Просвітництва	2
12.	15	Специфіка вивчення музичного мистецтва доби Романтизму різних національних композиторських шкіл	2
13.	15	Особливості вивчення мистецьких течій першої половини ХХ ст.	2
14.	15	Методика подання сучасної музики другої половини ХХ – початку ХХІ ст.	2
15.	16	Аналіз основних принципів укладання, змісту та навчальних вимог першого року навчання «Бесід про мистецтво»	2
16.	16	Особливості другого року навчання за ТНП «Бесіди про мистецтво»	2
17.	17	Огляд навчальних посібників та літератури до ТНП культурно-мистецького спрямування	2
18.	18	Вимоги до проведення відкритого уроку	2
19.	19	Форми позакласної роботи	2
20.	<i>Залік</i>		2
III курс V семестр			
1.	20	Викладання за ТНП з розвитку музичного слуху та знання музичної грамоти («Музична грамота та практичне музикування», «Сольфеджіо»): історія, зміст, мета	2
2.	21	Загальний огляд ТНП і програмових вимог у закладах мистецької освіти. Реформа початкової музичної освіти	2
3.	22	Музичні здібності та їх розвиток	2
4.	23	Музичний слух та його компоненти. Типи музичного слуху. Відносний і абсолютний слух	2
5.	24	Розвиток ладового відчуття. Форми роботи в ладі	2
6.	24	Ладові вправи. Своєрідність структури ладів української музики	2
7.	25	Інтонування. Вокальні-інтонаційні вправи	2
8.	25	Методи подолання детонації. Огляд методичних робіт з проблем інтонування	2
9.	26	Розвиток мелодичного слуху. Робота над мелодичними інтервалами в ладі та від звуку	2

10.	27	Розвиток відчуття метро-ритму. Компоненти метро-ритмічного відчуття	2
11.	27	Форми роботи з ритмічного виховання	2
12.	28	Методика розвитку гармонічного слуху. Робота над багатоголоссям	2
13.	28	Форми роботи над гармонічними інтервалами та над акордами	2
14.	29	Методика розвитку внутрішнього слуху. Розвиток музичної пам'яті	2
15.	30	Читання «з аркуша»	2
16.	Контрольний урок		2
III курс VI семестр			
1.	31	Методика запису музичного диктанту	2
2.	31	Види музичних диктантів	2
3.	32	Формування навичок слухового сприйняття	2
4.	32	Форми та методи слухового аналізу	2
5.	33	Творчі форми роботи. Методика підбирання акомпанементу	2
6.	33	Принципи створення одно та багатоголосних будов. Імпровізація	2
7.	34	Особливості викладання на початковому етапі. Психологічні особливості дітей у молодшому віці	2
8.	35	Форми та методи роботи з учнями середніх і старших класів	2
9.	36	Методика викладання теоретичного матеріалу	2
10.	37	Загальний огляд навчальних посібників із проблем ладового та ритмічного виховання	2
11.	37	Загальний огляд навчальних посібників для слухового аналізу	2
12.	38	Організація та планування уроків з ТНП «Музична грамота та практичне музикування» у закладах мистецької освіти	2
13.	38	Організація та планування уроків з ТНП «Сольфеджіо» у закладах мистецької освіти. Типи уроків	2
14.	39	Методика складання календарно-тематичного та поурочного планів	2
15.	40	Методика визначення та перевірки музичних здібностей. Організація та проведення вступних, перевідних і випускних іспитів	2
16.	41	Загальний огляд історії сольмізації та музичного виховання Еволюція викладання з точки зору завдань і методів	2

17.	42	Зарубіжні системи музичного виховання	2
18.	42	Вітчизняні системи музичного виховання. Національні традиції у розвитку музичного слуху	2
19.	43	Загальний огляд методичної літератури та навчальних посібників з проблем розвитку мелодичного й гармонічного слуху, метро-ритмічного відчуття	2
20.	<i>Контрольний урок</i>		2

САМОСТІЙНА РОБОТА

Самостійна робота здобувача освіти – важлива ділянка навчального процесу, яка виховує та розвиває творчу ініціативу здобувача освіти. Викладач повинен працювати над розширенням музичного світогляду здобувача освіти, стимулювати його до творчої активності та самостійності.

Перевірка самостійної роботи здійснюється під час проведення семестрового та підсумкового контролю або під час поточного опитування (актуалізації знань).

II курс: III семестр

№	До теми, заняття	Зміст самостійної роботи	К-сть год.
1.	<i>T-2, зан.-3*</i>	Складання плану уроку (комбінованого типу)	1
2.	<i>T-2, зан.-4</i>	Підготовка різних форм роботи для контролю знань з обраної теми: варіанти індивідуального та фронтального опитування, складання тестів, кросворду, виготовлення генд-буку тощо	1
3.	<i>T-4, зан.-8</i>	Підбір ілюстративний матеріалу до теми «Музична мова» (ТНП «Музична література»), створення презентації	1
4.	<i>T-6, зан.-10</i>	Написання методичної розробки (блок-конспекту) з подання невеликих вокальних/хорових творів, вивчення яких передбачено програмою	2
5.	<i>T-6, зан.-11</i>	Написання методичної розробки (блок-конспекту) з подання невеликих інструментальних творів/малих циклів, вивчення яких передбачено програмою	2
6.	<i>T-7, зан.-12</i>	Написання блок-конспекту з подання сюїти	1
7.	<i>T-7, зан.-13</i>	Написання блок-конспекту з подання сонати, передбаченої програмою	1
8.	<i>T-7, зан.-13</i>	Написання блок-конспекту з подання симфонії, передбаченої програмою	2

* Скорочення «Т-2, зан.-3» означає, що самостійна робота припадає на тему 2, яка згідно з планом практичних занять пов'язується із 3 заняттям.

9.	<i>T-8, зан.-15</i>	Написання блок-конспекту з подання опери/балету, передбачених програмою	2
ВСЬОГО за III семестр:			13
II курс: IV семестр			
10.	<i>T-9, зан. 1-2</i>	Створення презентації та блок-конспекту до вивчення жанрів духовної хорової музики/жанрів масової культури (на вибір)	1
11.	<i>T-10, зан.-5</i>	Створення презентації та блок-конспекту до подання музичного фольклору однієї із частин континенту	1
12.	<i>T-14, зан.-10</i>	Написання методичної розробки (блок-конспекту) подання творчого портрету композитора	1
13.	<i>T-15, зан.-14</i>	Написання блок-конспекту подання сучасного музичного твору, передбаченого програмою	1
14.	<i>T-18, зан.-18</i>	Написання розгорнутого плану конспекту до відкритого уроку за ТНП культурно-мистецького спрямування	1
ВСЬОГО за IV семестр:			5
РАЗОМИ за III– IV семестри:			18

III курс: V семестр			
1.	<i>T-20 зан.-1</i>	Ознайомлення з методичними працями: 1. Пясковський І. Філософські аспекти музичної педагогіки // Науковий вісник НМАУ Музична освіта в Україні : теорія і практика : збірник статей / упор. О. В. Комісаров. Київ, 2003. Вип. 29. 2. Володарець Т. М. Застосування народнопісенного матеріалу в курсі сольфеджіо. Формування творчої особистості в інформаційному просторі сучасної культури.	2
2.	<i>T-21</i>	Ознайомлення з ТНП «Сольфеджіо» (К., 2022, 156 с.) та «Музична грамота та практичне музикування»(К., 2019. 65 с.)	2
3.	<i>T-23 зан.-4</i>	Ознайомлення з методичною працею: Динаміка розвитку інтелектуальних здібностей обдарованої особистості у підлітковому віці: монографія / Буров О. Ю. та ін.; за ред. О. Ю. Булова. Київ: Інформаційні системи, 2012. 257 с.	1
4.	<i>T-24 зан.-5</i>	Аналіз посібників: 1. Татаурова Л. І. Сольфеджіо. 5 клас: навч. посіб. для початкової мистецької освіти. Київ : ДНМЦЗКМО, 2019. 2. Казак І. І. Амосова Н. В. Музична грамота: навч.-метод. посіб. із сольфеджіо та теорії музики для учнів 1 – 7 кл. дит. муз. шк. Рівне, 2007. 3. Смаглій Г. А. Сольфеджіо. Харків : Ранок, 2013.	3

5.	<i>T-24 зан.-6</i>	Складання ладових вправ в мажорі та окремо в мінорі: Бражникова Л. Українська народна пісня на уроках сольфеджіо. Хрестоматія для мол. та середніх кл. муз. шк. Київ : Музична Україна, 2006.	2
6.	<i>T-25 зан.7</i>	Складання мелодій для співу в розмірі 6/8	1
7.	<i>T-26 зан.-9</i>	Підбір дидактичного матеріалу з теми «Мелодичні і гармонічні інтервали»	1
	<i>T-27 зан.-9</i>	Складання вправ для ритмічних партитур	1
ВСЬОГО:			13
III курс: VI семестр			
1.	<i>T-33 зан.6</i>	1.Опрацювання літератури: Подвала В. Створюймо музику! 1-2 класи: вправи для розвитку творчих навичок в учнів дитячих музичних шкіл, музичних студій та шкіл мистецтв. Київ : Музична Україна, 1990.	1
2.	<i>T- зан.6</i>	Створення та варіювання мелодії	1
3.	<i>T-39 зан.14</i>	Написання поурочного плану до теми «Розмір 6/8	1
4.	<i>T-39 зан.14</i>	Написання календарного плану до 2 (3) року навчання	1
5.	<i>T- 42 зан-18</i>	Ознайомлення з посібником: Павленко Т. Сольфеджіо на основі українських народних пісень. Київ: Музична Україна, 2017.	1
Підготовка до екзамену			30
ВСЬОГО:			35
РАЗОМ ЗА III-VI семестри			48

ФОРМИ ТА ЗАСОБИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Результати навчання здобувача освіти, що відображають досягнутий ним рівень компетентностей відносно очікуваних, ідентифікують і вимірюють у процесі контрольних заходів за допомогою критеріїв оцінювання.

Оцінювання здобувача освіти охоплює низку контрольних процедур, які використовують відповідно до компетентнісних характеристик (знання, вміння/навички, комунікація, відповідальність і автономія) результатів навчання, досягнення яких контролюється.

Вимірювання рівня досягнення результатів навчання здійснюється експертно за критеріями.

Оцінювання результатів навчання здобувачів освіти проводиться під час проведення поточного і підсумкового контролю.

Органічною складовою навчального процесу є **поточний контроль** знань здобувачів освіти. До його основних завдань належать:

- оцінювання рівня засвоєння здобувачами освіти програмного матеріалу дисципліни;
- інформування здобувачів освіти про якість їх роботи над вивченням дисципліни;
- мотивація здобувачів освіти до систематичної активної роботи протягом семестру;
- аналіз успішності та вплив викладача на процес самостійної роботи здобувачів освіти й ефективність навчального процесу в цілому.

Систематичність і активність роботи здобувача освіти протягом семестру контролюються й оцінюються за такими видами роботи:

- виступи на практичних заняттях;
- участь в обговоренні питань з певної теми;
- відповіді на запитання викладача;
- виконання домашніх завдань;
- виконання завдань самостійної роботи щодо підбору ілюстрацій до тем/написання розробки (блок-конспекту) до тем програми.

Підсумковий контроль проводиться в терміни, встановлені графіком освітнього процесу та в обсязі навчального матеріалу, визначеному програмою навчальної дисципліни. Форма підсумкового контролю: залік – IV семестр, екзамен – VI семестр, атестація – VIII семестр.

ЗАЛІКОВІ ВИМОГИ

Залік проводиться в IV семестрі. На заліку здобувач освіти повинен володіти знаннями тем в обсязі вивчення дисципліни. Форму проведення заліку обумовлено креативним і практичним характером навчального курсу. Вона передбачає варіативність і гнучкість у виборі залікових завдань.

Перелік тем, що виносяться на залік в IV семестрі:

I. Теоретичні питання:

Предмет Музична література в системі навчання початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів.

Навчальна програма з курсу «Музична література»: її зміст, принципи побудови.

Навчальна програма з курсу «Бесіди про мистецтво»: її зміст, принципи побудови.

Урок культурно-мистецького спрямування: його організація, типи уроків

Методи роботи на уроках культурно-мистецького спрямування

Слухання музики та аналіз музичних творів

Методика подання оглядових тем

II. Практичні питання

Захист методичної розробки з подання симфонії

Захист методичної розробки з подання сонати

Захист методичної розробки з розбору опери

Захист методичної розробки з розбору балету

Захист методичної розробки з розбору інструментальних мініатюр

Захист методичної розробки з розбору вокальних мініатюр

Захист поурочного плану з фольклорної теми.

На заліку кожен здобувач освіти відповідає на одне теоретичне та одне практичне питання в усній (або письмовій формі).

Екзамен виставляється в VI семестрі. На екзамені здобувач освіти повинен володіти знаннями тем в обсязі вивчення дисципліни.

ЕКЗАМЕНАЦІЙНІ ВИМОГИ

З курсу методики викладання фахових дисциплін передбачається 10-12 білетів з питаннями різного типу. На екзамен виносяться найважливіші теми курсу III–VI семестрів навчання.

Екзаменаційні білети включають по чотири питання:

1 питання – одна із теоретичних тем I частини курсу (методики викладання за ТНП культурно-мистецького спрямування).

2 питання – одна із теоретичних тем II частини курсу (методики викладання за ТНП, націленими на розвиток музичного слуху та знання музичної грамоти).

3 питання – практичне завдання: продемонструвати методику подання одного з уроків навчальної програми.

4 питання – гра музичних прикладів /розбір мініатюри.

Питання компонуються за принципом контрасту. Білети містять як теоретичні, так і практичні завдання з різних тем курсу навчальної дисципліни.

Перелік екзаменаційних питань

Перші питання білетів:

1. Здійснення педагогічного контролю у процесі вивчення музичної літератури
2. Форми роботи на уроках музичної літератури.
3. Методика подання сонати.
4. Методика подання симфонії
5. Методика розбору опери.
6. Методика розбору балету
7. Методика вивчення біографії композитора
8. Методи роботи на уроках музичної літератури
9. Слухання музики та аналіз музичних творів на уроках музичної літератури.
10. Огляд підручників і посібників з предмету «Музична література».
11. Розвиток ладового відчуття. Форми роботи в ладі та ладоінтонаційні вправи.
12. Розвиток метро-ритмічного відчуття.
13. Музичний диктант.
14. Творчі форми роботи.
15. Планування уроків. Поурочні та календарні плани

16. Слуховий аналіз на уроках сольфеджіо.
17. Сольфеджіо як предмет, його цілі і задачі.
18. Музичний слух і його види.
19. Робота над інтервалами в курсі сольфеджіо.
20. Розвиток гармонічного слуху.

Другі питання білетів):

1. Методична розробка уроку «Бесіди про мистецтво» (елементарного підрівня ПМО) на тему «Музичні інструменти. Поняття про симфонічний оркестр»
2. Методична розробка уроку з «Музичної літератури» (базового підрівня ПСМНЗ МС) на тему: «Інструментальна мініатюра».
3. Методична розробка уроку з «Музичної літератури» (базового підрівня ПСМНЗ МС) на тему: «Й. Гайдн. Симфонія №103 (з тремоло литавр)»/
4. Методична розробка уроку з «Музичної літератури» на тему: «Л. Бетховен. Увертюра «Егмонт».
5. Методична розробка уроку з «Музичної літератури» на тему: «Є. Станкович. Творчий портрет» Методична розробка уроку «Бесіди про мистецтво» (елементарного підрівня ПМО) на тему «Музичні інструменти. Поняття про симфонічний оркестр»
6. Методика подання програмної оркестрової сюїти Е. Гріга «Пер Гюнт» (з ТНП «Музична література» для базового підрівня ПСМНЗ МС).
7. Методика подання дитячої опери М. Лисенка «Зима і Весна» (з ТНП «Музична література» для базового підрівня ПСМНЗ МС)
8. Методика подання опери В. А. Моцарта «Чарівна флейта».
9. Методична розробка уроку «Бесіди про мистецтво» (елементарного підрівня ПМО) на тему «Мистецтво архітектури (у формі уроку-подорожі на машині часу)
10. Методика подання балету М. Скорульського «Лісова пісня» (з ТНП «Музична література» для базового підрівня ПСМНЗ МС).
11. Методична розробка уроку з сольфеджіо на тему: «Інтервал чиста квінта»
12. Методична розробка уроку з сольфеджіо на тему: «Зменшений VII₇».
13. Методична розробка уроку з сольфеджіо на тему: «Розмір 6/8»
14. Методична розробка уроку з сольфеджіо на тему: «Ритмічна фігура пунктир».
15. Методична розробка уроку з сольфеджіо на тему: «Гармонічний мажор».
16. Методична розробка уроку з «Музичної грамоти та практичного музикування» на тему: «Затакт у розмірі 3/4»
17. Методична розробка уроку з «Музичної грамоти та практичного музикування» на тему: «Темпи. Італійські позначення темпів».
18. Методична розробка уроку з «Музичної грамоти та практичного музикування» на тему: «Прості дводольні розміри на прикладах жанрів танцювальної музики».

19. Методична розробка уроку з «Музичної грамоти та практичного музикування» на тему: «Розмір 3/4 (на прикладі жанрів менуету та вальсу)».
20. Методична розробка уроку з «Музичної грамоти та практичного музикування» на тему: «Інтервали малої та великої терції. Ритмічні групи: восьма - дві шістнадцяті та дві шістнадцяті - восьма в розмірі 2/4. Початкові навички двоголосого співу».

Перші питання білетів містять основні теоретичні питання, що вивчалися здобувачами освіти протягом курсу методики викладання фахових дисциплін, другі питання – практичні, демонструють методику подання тем у вигляді блок-конспектів з тем ТНП культурно-мистецького спрямування, методичного аналізу невеликого твору (інструментальної п'єси, романсу, арії) з програмового матеріалу або гри музичних прикладів до тем ТНП «Музична грамота та практичне музикування».

Зразок екзаменаційного білету

1. Розвиток ладового відчуття. Форми роботи в ладі та ладо-інтонаційні вправи.
2. Методика подання опери В. А. Моцарта «Чарівна флейта».

Перелік питань дисципліни

**«Методика викладання фахових дисциплін» /Теорія музики/,
що виносяться на державну атестацію здобувачів освіти**

Теоретичні питання:

1. Навчальна програма «Музична література», її зміст, принципи побудови.
2. Урок музичної літератури, його організація, типи уроків.
3. Методи навчання школярів на уроках музичної літератури та бесід про мистецтво
4. Слухання музики та аналіз музичних творів на уроках музичної літератури.
5. Педагогічний контроль за засвоєнням змісту дисципліни «Музична література» (базового підрівня ПСМНЗ МС).
6. Методика роботи над великими інструментальними творами.
7. Методика роботи над оперою.
8. Методика вивчення біографії композитора.
9. Сольфеджіо як предмет, його цілі та задачі.
10. Творчі форми роботи та їх значення в курсі сольфеджіо.
11. Розвиток гармонічного слуху.
12. Розвиток метро-ритмічного відчуття.
13. Музичний диктант
14. Планування уроків. Поурочні та календарні плани
15. Слуховий аналіз на уроках сольфеджіо.

Практичні питання:

1. Методична розробка уроку «Бесіди про мистецтво» (елементарного підрівня ПМО) на тему «Музичні інструменти. Поняття про симфонічний оркестр»
2. Методична розробка уроку з «Музичної літератури» (базового підрівня ПСМНЗ МС) на тему: «Інструментальна мініатюра».
3. Методична розробка уроку з «Музичної літератури» (базового підрівня ПСМНЗ МС) на тему: «Й. Гайдн. Симфонія №103 (з тремоло литавр)»/
4. Методична розробка уроку з «Музичної літератури» на тему: «Л. Бетховен. Увертюра «Еґмонт»
5. Методична розробка уроку з «Музичної літератури» на тему: «Є. Станкович. Творчий портрет» Методична розробка уроку «Бесіди про мистецтво» (елементарного підрівня ПМО) на тему «Музичні інструменти. Поняття про симфонічний оркестр»
6. Методична розробка уроку з «Музичної літератури» (базового підрівня ПСМНЗ МС) на тему: «Е. Гріг. Сюїта «Пер Гюнт».
7. Методична розробка уроку з «Музичної літератури» (базового підрівня ПСМНЗ МС) на тему: М. Лисенко. Дитяча опера «Зима і Весна».
8. Методична розробка уроку з сольфеджіо на тему: «Інтервал чиста квінта»
9. Методична розробка уроку з сольфеджіо на тему: «Зменшений VII₇».
10. Методична розробка уроку з сольфеджіо на тему: «Розмір 6/8»
11. Методична розробка уроку з сольфеджіо на тему: «Ритмічна фігура пунктир».
12. Методична розробка уроку з сольфеджіо на тему: «Гармонічний мажор».
13. Методична розробка уроку з «Музичної грамоти та практичного музикування» на тему: «Затакт у розмірі 3/4»
14. Методична розробка уроку з «Музичної грамоти та практичного музикування» на тему: «Темпи. Італійські позначення темпів»
15. Методична розробка уроку з «Музичної грамоти та практичного музикування» на тему: «Прості дводольні розміри на прикладах жанрів танцювальної музики».

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Оцінювання результатів поточного та підсумкового контролю здійснюється за національною (чотирибальною) шкалою:

- **«відмінно»** – здобувач фахової освіти глибоко засвоїв весь матеріал, послідовно, логічно вірно, впевнено та переконливо його відтворює, оперує фаховою мовою, термінологією, вміло аргументує теоретичні положення, виявляє здатність до фахової самореалізації. Демонструє здатність до абстрактного мислення, самостійних узагальнень, аналізу та синтезу, виявляє професійні навички та уміння, відкритість до нових знань і творчий підхід.

Вільно відповідає на нестандартні запитання, підкріплює відповідь прикладами із свого власного навчального досвіду. Залучає матеріал додаткової літератури. Досконало володіє методикою роботи з учнями, з урахуванням їх вікових особливостей і рівня музичних здібностей. Розробляє та документує навчально-методичні матеріали, вміло підбирає музичні приклади. Самостійну роботу виконує творчо та у повному обсязі.

- **«добре»** – здобувач освіти має досить повні знання з методики викладання фахових дисциплін, вільно володіє професійною мовою, використовує відповідну термінологію, вміє аналізувати і робити висновки, однак допускає деякі неточності чи нелогічність у взаємозв'язку між різними формами роботи, або ж не зовсім вдало аргументує/ілюструє певні теоретичні положення теми. Самостійну роботу виконує належним чином та у повному обсязі.

- **«задовільно»** – здобувач освіти оглядово знає навчальний матеріал з методики викладання фахових дисциплін: засвоїв лише ключові моменти, але погано орієнтується в окремих положеннях, припускається помилок або неточностей у формулюваннях, порушує логіку та послідовність у викладенні програмного матеріалу та має складнощі при виконанні практичних завдань. Ілюстративний матеріал підбирає правильно, але рівень його виконання недостатній. Також відчувається пасивність та інертність у відношенні до майбутньої професії викладача. Матеріали для самостійної роботи опрацьовані лише частково..

- **«незадовільно»** – здобувач освіти знає незначну частину навчального матеріалу (менше 50%), не володіє знаннями щодо значної частини програми, не розуміє основних питань, не використовує професійну термінологію, припускається суттєвих помилок. Ілюстративний матеріал відсутній або виконується на недостатньому рівні. Завдання для самостійної роботи не опрацьовані.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

– з питань музичної освіти, музичної педагогіки та психології:

1. Актуальні проблеми початкової освіти: психолого-педагогічні та методичні аспекти: монографія /Парфілова С. Л. та ін.; за заг. ред. д-ра пед. наук, проф. А. А. Сбруєвої, канд. пед. наук, доц. С. М. Кондратюк. Суми: Мрія, 2014, 394 с.
2. Антропова Т. Науково-теоретичні розробки Б. Яворського з питань реформування музичної освіти в Україні. *Науковий вісник НМАУ*. Київ, 2002. Вип. 16. С. 187–194.
3. Афанасьєв Ю. Професійна підготовка музиканта: уроки Болеслава Яворського : монографія. Київ : ДАКККіМ, 2009. 128 с.
4. Ващенко Г. Вибране: форми і методи навчання. Дрогобич: Наш друк, 2011. 131 с.
5. Гладунський В. Урок : методика аналізу. Львів : Каменярь, 1996. 64 с.
6. Динаміка розвитку інтелектуальних здібностей обдарованої особистості у підлітковому віці: монографія /Буров О. Ю. та ін.; за ред. О. Ю. Булова. Київ : Інформаційні системи, 2012. 257 с.
7. Драганчук В. Історія музикотерапії як підґрунтя нових психолого-педагогічних систем. *Проблеми педагогічних технологій*: зб. наук. праць. Луцьк, 2000. Вип. 3. С. 10–17.
8. Демчишин М. Методика формування художньо-творчої особистості засобами музичного мистецтвами: навч.-метод. посіб. для викл. і студ. вищ. мистецьких закл. та вчителів загальноосвіт. навч. закл. Суми : ВВП «Мрія-1», 2004. 106 с.
9. Диференційований підхід до навчання учнів в дитячих музичних школах: метод. рекомендації. Київ : ДАКККіМ, 2003. 20 с.
10. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології. Вид. 3. Київ : «Академвидав», 2015. 304 с.
11. Завалко К. Педагогічна інноватика в теорії та практиці музичної освіти : монографія. Черкаси : Черкас. ЦНП, 2013. 520 с.
12. Завгородня Г. Творчі аспекти сучасної музичної освіти. *Науковий вісник НМАУ Музична освіта в Україні: теорія і практика*: збірник статей /упор. О. В. Комісаров. Київ: НМАУ, 2003. Вип. 29.
13. Кияновська Л. Компетенція у сфері культури в новій українській школі і проблеми мистецької освіти. *Художня культура і мистецька освіта: традиції і сучасність*: зб. матеріалів VII Міжнар. наук.-творч. конф., 20–21 лист. 2018 р. Київ: НАКККіМ, 2018. С. 92–95.
14. Кияновська Л. Музична психологія, її роль і місце в музичній освіті України. *Музична освіта в Україні. Сучасний стан, проблеми розвитку*. Київ : АМУ, 2001. С. 153–157.

- 15.Кобрин Н. В. Впровадження й обґрунтування новітніх методичних засад у сучасній спеціалізованій музичній освіті України. *Гуманітарні студії НАКККіМ – 2017*: матеріали Міжнар. наук.-теорет. конф., 23 лист. 2017 р. Київ : НАКККіМ, 2017. С. 51–55.
- 16.Котляревський І. Проблеми та окремі питання багаторівневої освіти. *Науковий вісник НМАУ Музична освіта в Україні: теорія і практика*: збірник статей /упор. О. В. Комісаров. Київ, 2003. Вип. 29.
- 17.Масол Л. Загальна мистецька освіта: теорія і практика: монографія. Київ: Промінь, 2006. 432 с.
- 18.Мистецька освіта в Україні: розвиток творчого потенціалу в ХХІ столітті: аналіт. допов. /Масол Л. М. та ін.; ред. Л. М. Масол. Київ: Аура Букс, 2012. 239 с.
- 19.Мистецька освіта і культура України ХХІ століття: євроінтеграційний вектор: матеріали Міжнар. наук.-творч. конф. /Андросова Л. В. та ін.; редкол. В. Г. Чернець та ін. Київ: НАКККіМ, 2016. 287 с.
- 20.Михайличенко О. Основи загальної та музичної педагогіки: теорія та історія: навч. посіб. Вид. 2-ге, допов. та перероб. Суми: вид-во «Козацький вал», 2009. 211 с.
- 21.Музично-педагогічні системи та концепції ХХ століття : підручник /Салдан С. О. та ін. ; за заг. ред. канд. пед. наук, проф. Е. З. Тайнель. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 328 с.
- 22.Науменко С. Основи вікової музичної психології. Київ : Логос, 1995. 103 с.
- 23.Падалка Г. Учитель. Музика. Діти. Київ : Музична Україна, 1982. 144 с.
- 24.Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Київ : «Видавництво А. С. К.», 2004. 192 с.
- 25.Пясковський І. Філософські аспекти музичної педагогіки. *Науковий вісник НМАУ Музична освіта в Україні : теорія і практика* : збірник статей /упор. О. В. Комісаров. Київ, 2003. Вип. 29.
- 26.Олексюк О. Музична педагогіка : навч. посіб. для студ. ВНЗ культури і мистецтв. Київ : КНУКіМ, 2006. 187 с.
- 27.Освітні технології / О. М. Пехота ін. Київ : «Видавництво А. С. К.», 2001. 256 с.
- 28.Основи національного виховання. Концептуальні положення. Ч. I /за заг. ред. В. Г. Кузя та ін. Київ: Інформаційно-видавничий центр «Київ», 1993. 152 с.
- 29.Павелків Р., Цигипало О. Дитяча психологія. Київ : Академвидав, 2010. 432 с.
- 30.Рудницька О. Педагогіка: загальна і мистецька: навч. посіб. Тернопіль: Навчальна книга–Богдан, 2005. 360 с.
- 31.Сташевська І. Музична педагогіка Німеччини: історія, теорія, практика: монографія. Луганськ : ДЗ «ЛНУ ім. Т. Шевченка», 2010. 559 с.

- 32.Холевінська Я. Ключові компетентності як провідні принципи нової мистецької освіти України. *Гуманітарні студії НАКККіМ* – 2017: матеріали Міжнар. наук.-теорет. конф., 23 лист. 2017 р. Київ: НАКККіМ, 2017. С. 92–97.
- 33.Шульгіна В. Українська музична педагогіка: підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : ДАКККіМ, 2008. 263 с.
- 34.Шульгіна В., Пискач Л. Інноваційні технології у діяльності педагога-музиканта. *Музична освіта в Україні: теорія і практика*: зб. статей. Київ: НМАУ ім. П. Чайковського, 2003. Вип. 29. 245 с.
- 35.Черкасов В. Теорія і методика музичної освіти : навч. посіб. Тернопіль: Навчальна книга–Богдан, 2014. 472 с.

– викладання ТНП, націлених на розвиток музичного слуху
та знання музичної грамоти :

- 36.Актуальні питання викладання музично-теоретичних та музично-історичних дисциплін: матеріали VI Міжнародної наук.-метод. конф., 20 лют. 2021 р. / ред.-упор. О. Письменна. Львів : ЛНМА імені М. В. Лисенка, 2021. 188 с.
- 37.Артеменко А. Багаторазовий зошит «Музична грамота» Київ. 2024 22 с. URL: [різняти](#)
- 38.Артеменко А. Багаторазовий зошит «Музична грамота осені». Київ, 2024.URL: <https://www.facebook.com/100001643422616/videos/g.827149031000698/1257589822331921>
- 39.Афоніна О. Сольфеджіо 5 клас: навч. посіб. Київ : Мелосвіт, 2008. 60 с.
- 40.Афоніна О. Сольфеджіо 6 клас: навч. посіб. Київ : Мелосвіт, 2010. 60 с.
- 41.Афоніна О. Сольфеджіо 7–8 клас: навч. посіб. Київ : Мелосвіт, 2012. 88 с.
- 42.Барська З. М. Гармонічне сольфеджіо на основі української музики: хрестоматія. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2018. 80 с.
- 43.Богатирьова Ю. Музичні знаки (основи нотної грамоти): розмальовки Київ. 2024. URL: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=2873178559515447&set=g.827149031000698>
- 44.Богатирьова Ю. Різдвяні дива: музично-дидактичні ігри з дисципліни «Музична грамота та практичне музикування» (музичні лабіринти, вправи для розвитку ритму, цікаві завдання для закріплення основ музичної грамоти). Черкаси, 2024. URL: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=2924048727761763&set=g.827149031000698>
- 45.Богатирьова Ю. Сольфеджіо: 1–2 клас. Черкаси, 2023. URL: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=2594727934027179&set=g.827149031000698>
- 46.Бражнікова Л. Українська народна пісня на уроках сольфеджіо. Хрестоматія для мол. та середніх кл. муз. шк. Київ: Музична Україна, 2006. 40 с.

47. Володарець Т. М. Застосування народнопісенного матеріалу в курсі сольфеджіо. *Формування творчої особистості в інформаційному просторі сучасної культури*: матеріали II наук.-практ. конф. викладачів ССМЗ. Харків : «СОНАТ», 2007. С. 157–159.
48. Ганзіна Т. Правила з елементарної теорії музики. Київ : Мелосвіт, 2006. 76 с.
49. Горобець Л. Слуховий тренажер: збірка практичних вправ з сольфеджіо. Зошит №2 ля мінор. Київ, 2024. URL: https://www.facebook.com/groups/827149031000698/?locale=uk_UA
50. Грушевська С. Одноголосні музичні диктанти: навчальний посібник. Чернівці, 2023. URL: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=848894556850064&set=g.82714903100069>
51. Грушевська С. Основні передумови написання одноголосного музичного диктанту Чернівці, 2023. URL: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=848894556850064&set=g.82714903100069>
52. Дворяченко Є. І., Нечипоренко Т. П. Правила з сольфеджіо. Теоретичні знання: посіб. для дит. муз. шк. Бердичів, 2004. 76 с.
53. Демиденко М. В., Лозневий О. М. Сольфеджіо: пізнавай та створюй музику! 1 клас [Ноти]: підручник для почат. спеціалізованих мистец. навч. закл. Чернігів: РВК «Деснянська правда», 2003. 108 с.
54. Диктанти на матеріалі музики Миколи Лисенка. Авт.-укл. Д. Романець. Вінниця: Нова Книга, 2016. 76 с.
55. Дінкевич О. Музичні диктанти. Одноголосся: для Здобувачі освітнв ДМШ та ДШМ. Київ: Мелосвіт, 2013.
56. Ємельченко М. Теорія музики. Робочий зошит №1. Робочий зошит №2. Суми, 2024. URL: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=7924515490930451&set=g.827149031000698>
57. Єпімахова О. Сольфеджіо на основі української народної пісні. Київ: ДМЦНЗКіМУ, 2014. 64 с.
58. Єпімахова О. Сольфеджіо на основі української народної пісні: навч. посіб. для почат. спеціалізов. мистец. навч. закл. (шкіл естетичного виховання). Київ, 2013. 91 с.
59. Жовнерчук С., Богатирьова Ю. Зірковий крок: 35 практичних завдань сольфеджіо. Київ, 2024. URL: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=2864314860401817&set=g.827149031000698>
60. Завісько В. М. Значення музично-теоретичних дисциплін у формуванні музиканта професіонала. *Формування творчої особистості в інформаційному просторі сучасної культури*: матеріали II наук.-практ. конф. викладачів ССМЗ. Харків: «СОНАТ», 2007. С.121–122.

61. Дінкевич О. Г. Музичні диктанти. Одноголосся: для учнів ДМШ та ДШМ. Київ: Мелосвіт, 2013.
62. Казак І. І. Амосова Н. В. Музична грамота: навч.-метод. посіб. із сольфеджіо та теорії музики для учнів 1 – 7 кл. дит. муз. шк. Рівне, 2007. 96 с.
63. Калашник М. П. Роль музичного диктанта у розвитку музичного слуху. Формування творчої особистості в інформаційному просторі сучасної культури: матеріали II наук.-практ. конф. викладачів ССМЗ. Харків : «СОНАТ», 2007. С.154–157.
64. Калініна В. В., Карпушенко І. В. Музичні кросворди: метод. посіб. для почат. спеціалізованих мистец. навч. закл. Харків, 2005. 29 с.
65. Леонтєва С. П. Богданова Л. Д. Розвиток навиків запису музичного диктанта. *Формування творчої особистості в інформаційному просторі сучасної культури*: матеріали II наук.-практ. конф. викладачів ССМЗ. Харків: «СОНАТ», 2007. С. 159–163.
66. Лук'янова Н., Попова Ж. Музичні перлинки – 1 клас (з дисципліни «Музична грамота та практичне музикування»). Київ. 2023. URL: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=2199652236894836&set=g.827149031000698>
67. Людкевич С. Критичні замітки в справі науки сольфеджіо й музичного диктанта в музичних школах. Людкевич С. Дослідження, статті, рецензії, виступи, у 2 т. Львів: Видавництво М. Коць, 2000. Т. 2. С. 269–274.
68. Моргун О. Теорія музики для допитливих (топ-сольфеджіо): інтерактивний посібник (базовий підрівень, перший, другий рік навчання). Доброслав, 2024. URL: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=10096979773651644&set=g.827149031000698>
69. Моргун О. Навчайся, граючись (топ-сольфеджіо): навчальний посібник з іграми. Доброслав, 2024. URL: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=9958629490820007&set=g.827149031000698>
70. Музіченко Ю. Музичний патруль: пазли. Київ, 2024. URL: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=3766750236974807&set=g.827149031000698>
71. Музіченко Ю. Музичні подорожі посіпак. Київ, 2024. URL: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=3745165735799924&set=g.827149031000698>
72. Олійник С. В. До проблеми оптимізації викладання сольфеджіо : аспект історичної генези. *Музикотерапія та арттерапія у просторі сучасної мистецької освіти: інноваційні технології*: зб. матеріалів I Всеукраїнської наук.-практ конф. Київ, 2020. С. 22–28.
73. Павленко Т. Сольфеджіо на основі українських народних пісень. Київ: Музична Україна, 2017. 112 с.

- 74.Подвала В. Створюймо музику! 1-2 класи: вправи для розвитку творчих навичок в учнів дитячих музичних шкіл, музичних студій та шкіл мистецтв. Київ: Музична Україна, 1990. 64 с.
- 75.Подвала В. Створюймо музику! 3-4 класи: вправи для розвитку творчих навичок в учнів дитячих музичних шкіл, музичних студій та шкіл мистецтв. Київ : Музична Україна, 1990. 63 с.
- 76.Ромащенко В. Ф. Тексти для імпровізацій на уроках сольфеджіо в молодших класах музичних шкіл та дитячих шкіл мистецтв: метод. посіб. Київ, 1995. 33 с.
- 77.Руда К. Ритмічний диктант-пазл №24. Львів, 2024. URL: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=2165721977108590&set=g.827149031000698>
- 78.Руда К., Томич Н., Шевчук С. Цікаве сольфеджіо (1 рік базового навчання). Львів, 2024. URL: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=2345124782356930&set=g.827149031000698>
- 79.Савчук Н., Матійце Л. Українська пісня на уроках сольфеджіо. Львів, 1995. 48 с.
80. Смаглій Г. А. Сольфеджіо. Підручник у 6 ч. Харків : Ранок, 2013. 112 с.
- 81.Татаурова Л. І. Сольфеджіо. 5 клас: навч. посіб. для початкової мистецької освіти. Київ: ДНМЦЗКМО, 2019. 60 с.
82. Типова навчальна програма з навчальної дисципліни «Музична грамота та практичне музикування» елементарного підрівня початкової мистецької освіти, Київ 2019. 65 с.
- 83.Типова навчальна програма з навчальної дисципліни «Сольфеджіо» середнього (базового) підрівня початкової мистецької освіти з музичного мистецтва початкового професійного спрямування (клас сольного співу, клас хорового співу, інструментальні класи, клас музичного фольклору) Київ, 2022. 158 с.
- 84.Ходоровська І. М. Збірник диктантів з сольфеджіо на матеріалі українського фольклору та музики українських композиторів : мультимедійний посібник. Київ, 2014. 47 с.
- 85.Цибульник З. Розвиток музичного слуху на сольфеджіо в контексті міжпредметних зв'язків. Актуальні питання гуманітарних наук. Київ, 2021. В. 43. С.57–65. URL: http://www.apfn-journal.in.ua/archive/43_2021/part_3/11.pdf
- 86.Шульгіна В. Д. Українська музична педагогіка: підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : ДАКККиМ, 2008. 263 с.
- 87.Ярошенко О. М. Використання психотехнічних прийомів у процесі вивчення дисципліни «сольфеджіо». *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 14: Теорія і методика мистецької освіти*: зб. наук. праць. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. Вип. 22 (27), ч. 2

- 88.Абрамович С., Чікарькова М. Світова та українська культура: навчальн. посібн. Львів: Світ, 2004. 344 с.
89. Александрова О. О., Цимбал О. М.. Зарубіжна музична література. Ч. 1: Музичне мистецтво XVII – початку XIX ст.: навч. посібник. Харків. гуманітарно-педагогічна академія. Харків, 2020. 102 с. URL: <https://repo.num.kharkiv.ua/handle/num/53>
- 90.Бодак Я. Зарубіжна музична література. Тернопіль, 2010. 256 с.
- 91.Бодак Я. Історія західноєвропейської музики від найдавніших часів до XVII століття: Навчальний посібник / Редакційна колегія: Я. Кеньо, З. Лельо, Б. Пиц. Дрогобич: Коло, 2017. 280 с.
- 92.Борисевич Ж., Ведищева Т., Хрустальова Н., Яковчук Н. Українська музична література. Світова музична література: Розгорнутий тематичний план для початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів. Київ, 2003.
- 93.Букреева Г. Цікава музика. Музично-дидактичні ігри. 5-8 класи: Навчальний посібник для учнів основної школи. Тернопіль, 2005.
- 94.Вороніна М. Методи підвищення суб'єктності студента у сучасній професійній музичній освіті. Київське музикознавство. Київ, 2021. №1. С.78–89.
- 95.Герасимова-Персидська Н. Музика тиші (про композитора В. Сильвестрова) *Art-line*. 1997. № 9. С. 22-23.
- 96.Гукова В. Робочий зошит з української та зарубіжної музичної літератури: Музична культура від стародавнього світу до епохи бароко. Творчість Генделя і Баха. Українська музика епохи бароко. Основний курс. Розділи I – III. Суми : Видавництво Вінниченко М. Д., 2014. 60 с.
- 97.Гукова В. Робочий зошит з української та зарубіжної музичної літератури: Музичні жанри та форми : Початковий курс. Розділ VI. Суми: Видавництво Вінниченко М. Д., 2014. 56 с.
- 98.Гукова В. Робочий зошит з української та зарубіжної музичної літератури: Західноєвропейська музика епохи класицизму. Українська музика епохи класицизму: Основний курс. Розділи IV–V. Суми: Видавництво Вінниченко М. Д., 2014. 64 с.
- 99.Гукова В. Робочий зошит з української та зарубіжної музичної літератури: Романтизм – провідний напрямок у мистецтві XIX століття: Основний курс. Розділ VI. Суми: Вид-во Вінниченко М. Д., 2014. 60 с.
100. Гукова В. Робочий зошит з української та зарубіжної музичної літератури: Українська музична культура XIX століття. Класики західноєвропейської опери XIX століття: Основний курс. Розділ VII–IX. Суми: Видавництво Вінниченко М. Д., 2014. 60 с.
101. Гукова В. Робочий зошит з української та зарубіжної музичної літератури: Українська музика і світова музична культура. Музична

- культура України другої половини XIX – початку XX століття: Основний курс. Розділи XI – XII. Суми: Видавництво Вінниченко М. Д., 2015. 68 с.
102. Гукова В. Робочий зошит з української та зарубіжної музичної літератури: Музичний імпресіонізм. Нові течії у музиці XX століття. Музична культура. Основний курс. Розділи XIII–XVI. Суми: Видавництво Вінниченко М. Д., 2015. 60 с.
103. Гукова В. Робочий зошит з української та зарубіжної музичної літератури: Українська музична культура середини XX – початку XXI століття. Музичні традиції регіонів: Основний курс. Розділи XVII – XVIII. Суми: Видавництво Вінниченко М. Д., 2015. 48 с.
104. Гукова В. Світова музична література: Музика і музична мова. Перший рік навчання: навч. посібник для спеціалізов. мистец. навч. закл.. Київ: Мелосвіт, 2006. 172 с.
105. Гукова В., Томасишин І. Зошит-посібник з української та зарубіжної музичних літератур : початковий курс. Ч. I. Київ : Фенікс, 2012. 48 с.
106. Драганчук В. Пролонговане сприйняття музики як художнє моделювання емоційно-етичних параметрів підлітка. *Проблеми педагогічних технологій*: зб. наук. праць. 2000. Вип. 4. С 142–151.
107. Зарубіжна музична література: навчальний посібник для учнів дитячих музичних шкіл / автор-упорядник Казак І.С. Рівне, 2007.
108. Зарубіжна музична література: навчальний посібник. Частина II. Музичне мистецтво XIX століття для здобувачів освіти кваліфікаційного рівня молодший бакалавр /укладачі: О. О. Александрова, О. М. Цимбал. Харків, 2021. Ч. 2. 123 с.
109. Збірка конспектів уроків до окремих модулів типової навчальної програми «Музична література» середнього (базового) підрівня початкового професійного спрямування : електронний навчально-методичний посібник. Методична скарбничка викладача мистецької школи. Вип. 1 / упоряд., ред. М. М. Бриль, Л. Й. Назар, Ін. М. Ковальчук. Київ : ДНМЦЗКМО, 2022. 131 с. Режим доступу: <https://i.twirpx.link/file/3905448/>
110. Каплієнко-Ілюк Ю.В. Історія світової музики : навчальний посібник. Чернівці: Місто, 2015. 240 с.
111. Кашкаха О. Музична література: другий рік навчання. Кривий Ріг, 2024. URL: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=2404605919732799&set=g.827149031000698>
112. Кияновська Л. До питання про сприйняття програмного твору. *Українське музикознавство*. Київ: Музична Україна, 1987. Вип. 22. С. 15–23.
113. Кияновська Л. Історія музики: філософія чи арифметика? *Музика*. № 5. 1997. С. 20–21.
114. Кияновська Л. Роль літературно-сюжетної програми в становленні музичного образу. *Українське літературознавство*. Республіканський

- міжвідомчий науковий збірник. Львів : Вид-во при держ. ун-ті, 1984. Вип. 43. С. 114–122.
115. Кияновська Л. Українська музична культура. Київ, 2008. 344 с.
116. Кобрин Н. Історичні, життєтворчі й мотиваційні засади викладання української музики в системі ССМШ. *Актуальні питання культурології*. 2017. Вип. 17. С. 263–270.
117. Кобрин Н. Предмет «Українське музичне мистецтво» в аспекті новітніх освітніх технологій. *Культурологічний альманах. Інноваційні технології в галузі культури*. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова. 2017. Вип. 6. С. 62–66.
118. Колотило М. Значення музичної освіти у процесі формування національної ідентичності українців. Україна. Європа. Світ Історія та імена в культурно - мистецьких рефлексіях: збірник статей і матеріалів наукових конференцій. Київ, 2020. №4. С.90-93. URL: <https://journals.uran.ua/ukraine-europe-world/issue/view/17151/9875>
119. Корінний М. М., Потапов Г. Г., Шевченко В. Ф. Короткий термінологічний словник з української та зарубіжної культури. Київ : Україна, 2000. 182 с.
120. Корнакова Т. Бесіди про мистецтво : інтернет-конспект. 2020. Режим доступу: <http://arts.cx.ua/talking/>
121. Корнакова Т. Інтернет-конспект з Української і зарубіжної музичної літератури. 2019. <http://arts.cx.ua/music/>
122. Коцур Т. Музичні ігри-презентації (для починаючих музикантів) . Випуск 4. Київ, 2024. URL: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=1580575642529497&set=g.827149031000698>
123. Кушка Я.С. Методика музичного виховання дітей: навчальний посібник. Вінниця: Нова книга, 2007. 216 с.
124. Лисюк С. Розвиток моральних почуттів підлітків засобами музичного мистецтва : навч.-метод. посіб. Одеса : Астропринт, 2009. 140 с.
125. Лісецький С. Українська музична література для 6 класу ДМШ. Київ, 1991. 104 с.; 2-е вид. – Вінниця, 2005. 126 с.
126. Лісецький С. Українська музична література для 7 кл. ДМШ. К.,1993.104 с.
127. Лукашенко Л. Проєкт «Folk_ME»: погляд у майбутнє народномузичної освіти. Україна. Європа. Світ. Історія та імена в культурно-мистецьких рефлексіях: збірник статей і матеріалів наукових конференцій. Київ, 2020. №4. С.114-117. URL: <https://journals.uran.ua/ukraine-europe-world/issue/view/17151/9875>
128. Матеріали сайту «Всеосвіта».
129. Мартянова Г. Зміст, форми і методи формування креативності учнів засобами музики: навч. посібник для студ. пед. навч. закладів. Київ: [б. в.], 1995. 134 с.

130. Медриш І. Світова музична література: підручник Вип.1. Чернівці: Місто, 2016. 280 с.
131. Медриш І. Світова музична література: підручник. Вип. 2. Чернівці: «Місто», 2020. 448 с.
132. Методика викладання музично-теоретичних і музично-історичних предметів: муз. школа – училище – консерваторія: зб. ст. / упоряд. В. Самохвалов. Київ: Музична Україна, 1983. 95 с.
133. Методика музичного виховання: курс лекцій /уклад. В. В. Мішедченко. Глухів : РВВ ГДПУ, 2005. 120 с.
134. Методично-програмне забезпечення комплексу музично-історичних дисциплін: Слухання музики. Музична література. Українське музичне мистецтво. Світове музичне мистецтво /Назар Л. та ін.; ред.-упоряд. Л. Назар. Київ: Мелосвіт, 2018. 359 с.
135. Михайлова Н. Хрестоматія музичних тем з опер європейських композиторів XVIII – середини XIX століття «Співаємо українською на уроках музичної літератури». Київ, 2024. URL: <http://arts-library.com.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/1123/%d0%9c%d0%b8%d1%85%d0%b0%d0%b9%d0%bb%d0%be%d0%b2%d0%b0%20%d0%9d..pdf?sequence=1&isAllowed=y>
136. Мирівський О. Українська та зарубіжна музичні літератури. Львів. 2023. URL: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=3700847023526302&set=g.827149031000698>
137. Музична література в таблицях і схемах : дидактичний матеріал для учнів ДМШ (I – IV рік навчання) /упоряд. В. В. Гукова, М. А. Іванова. Київ: ДАКККіМ, 2005. 34 с.
138. Музична література – 4 клас, 1 частина, 2 частина. *Журнал «Музична школа»*. Київ, 2010. №5-6, Випуски 19, 20.
139. Музична література – 5 клас, 2-й рік навчання. Частина 1. *Журнал «Музична школа»*. Київ, 2010. №10. Випуск 24.
140. Музична література – 6 клас, 3-й рік навчання. Частина 1, 2. *Журнал «Музична школа»*. Київ, 2011, 2012. Випуски 36, 48.
141. Музична література – 7 клас, 4-й рік навчання. Частина 1, 2. *Журнал «Музична школа»*. Київ, 2013, 2015. Випуски 59,72.
142. Музична література в тестових завданнях та кросвордах. 1 рік навчання /упоряд. О. Романенко. Київ, 2006. С.74.
143. Музична література: програми з профільних предметів для спеціалізованих загальноосвітніх шкіл музичного профілю /Гурин О. та ін.; упоряд. О. В. Корнілова, О. В. Гайдамака. Харків: Ранок, 2009. С. 185–196.
144. Музичні ігри як засіб творчого розвитку дітей дошкільного віку: методичний посібник /упор. А. Курчівенко. К., 2006.
145. Народна музична література: програма /укладач В. Мадяр-Новак. Ужгород, 2024.

146. Назар Л. Вектори оновлення завдань і цілей музично-історичних дисциплін у музичній освіті. *Гуманітарні студії НАКККіМ – 2017* : матеріали Міжнар. наук.-теорет. конф., 23 лист. 2017 р. Київ : НАКККіМ, 2017. С. 194–197.
147. Назар Л. Інтегративні елементи та інтерактивні технології у комплексі предметів музично-історичного циклу. *Українська музика: науковий часопис*. 2020. Число 4(38). С.31-46.
148. Назар Л. Інтеграційні та інноваційні підходи в процесі оновлення методики предметів музично-історичного циклу у розрізі уроків монографічного типу : проблематика, тенденції, актуальні питання. *Українська музика : науковий часопис*. 2020. Ч. 4. С. 31–46.
149. Назар Л. Провідні вектори застосування інтерактивного навчання та інтерактивних технологій професійною музичною освітою (музично-історичні дисципліни). *Художня культура і мистецька освіта: традиції і сучасність* : матеріали VII Міжнар. наук.-творч. конф. 20–21 лист. 2018 р. Київ : НАКККіМ, 2018. С. 310–315.
150. Назар Л. Специфіка уроків монографічного типу на предметах музично-історичного циклу: інтегративні та інтерактивні аспекти. Актуальні питання викладання музично-теоретичних та музично-історичних дисциплін: матеріали VI Міжнар. наук.-метод. конф., 20 лют. 2021 р. /ред.-упоряд. О. Письменна. Львів : ЛНМА імені М. В. Лисенка, 2021. С. 109–112.
151. Назустріч дітям: Методичні пошуки викладачів музично-теоретичного відділу Дніпропетровської ДМШ № 6. Дніпропетровськ, 2006.
152. Національне виховання учнів засобами українського народознавства /ред. П. Сеульського. Івано-Франківськ : [б. в.], 1995. 178 с.
153. Овсяннікова-Трель О. «Нова простота» як системний жанрово-стильовий феномен в сучасному музичному мистецтві». Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. 462 с.
154. Попова І. Нариси зі світової музики. Випуски 1–5. Ужгород, 1999–2009.
155. Поставна А. К. Методика викладання музичної літератури в початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладах. Дніпропетровськ: [б. в.], 2007. 124 с.
156. Розповіді про композиторів: Й. Бах. Г. Гендель. А. Вівальді. Д. Скарлатті. М. Березовський. Д. Бортнянський /упор. Я. Якуб'як. Вип. 1. Київ, 1994.
157. Салдан С. Музичне мистецтво у контексті естетичного виховання за педагогічними ідеями Григорія Сковороди та Рудольфа Штайнера. *Наукові записки. Психолого-педагогічні науки* /за заг. ред. проф. Є. І. Коваленко. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2016. № 2. 2016. С. 185–189.
158. Сиротенко Г. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання. Харків: Видав. гр. «Основа», 2003. 80 с.

159. Степан О. Розширення і поглиблення науково-теоретичної та практичної бази музично-теоретичних дисциплін. *Гуманітарні студії НАКККиМ – 2017*: матеріали Міжнар. наук.-теорет. конф., 23 лист. 2017 р. Київ : НАКККиМ, 2017. С. 71–74.
160. Технології розвитку критичного мислення учнів / Кроуфорд А., Саул В., Метьюз С., Макінстер Д. ; наук. ред., передм. О. І. Пометун. Київ : Вид-во «Плеяди», 2006. 220 с.
161. Типова навчальна програма з навчальної дисципліни «Бесіди про мистецтво» елементарного підрівня початкової мистецької освіти / уклад. Т. С. Житнік та ін. Київ: [б. в.], 2020. 75 с. URL: <http://artslibrary.com.ua/handle/123456789/544>.
162. Типова навчальна програма з навчальної дисципліни «Музична література» середнього (базового) підрівня початкової мистецької освіти з музичного мистецтва початкового професійного спрямування: клас сольного співу, клас хорового співу, інструментальні класи. Київ, 2022. 231 с. URL: <http://arts-library.com.ua/xmlui/handle/123456789/1027>
163. Українська музична енциклопедія / гол. редкол. Г. Скрипник. Київ : Видавництво Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології НАН України, 2006. Т. 1 (А–Д). 680 с. URL: https://musicinukrainian.files.wordpress.com/2020/11/ukrainska_muzychna_entsyklopediia_tom_1.pdf
164. Українська музична енциклопедія / редкол. Г. Скрипник (голова) та ін. Київ: Видавництво Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології НАН України, 2008. Т. 2 (Е–К). 664 с. URL: https://musicinukrainian.wordpress.com/wp-content/uploads/2020/11/ukrainska_muzychna_entsyklopediia_tom_2.pdf
165. Українська музична енциклопедія / гол. редкол. Г. Скрипник. Київ: Видавництво Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології НАН України, 2011. Т. 3 (Л–М). 628 с. URL: <https://musicinukrainian.files.wordpress.com/2020/11/d0a3d09cd0953.pdf>
166. Українська музична енциклопедія: у 5 т. Київ: Видавництво Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології НАН України, 2016. Т. 4 (Н–О). 554 с. URL: <https://musicinukrainian.files.wordpress.com/2020/11/d0a3d09cd0953.pdf>
167. Українська музична енциклопедія: у 5 т. Київ: Видавництво Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології НАН України, 2018. Т. 5 (П). 536 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Skrypnyk_Hanna/Ukrainska_muzychna_entsyklopediia_Tom_5.pdf?PHPSESSID=k8hnanmva390lg03renvq6h154
168. Українська музична енциклопедія: у 5 т. Київ: Видавництво Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології НАН України, 2022. Т. 6 (Р–С). 676 с. URL: https://www.etnolog.org.ua/pdf/stories/dovidkovi/2023/ume_6.pdf

169. Українська та зарубіжна музична літератури: програма для музичної школи, музичного відділення початкового спеціалізованого мистецького навчального закладу (школи естетичного виховання) / уклад. Я. А. Бодак та ін. Київ: [б. в.], 2008. 170 с.
170. Українська та зарубіжна музичні літератури: програма для муз. школи, муз. відділення початков. спец. мистецьк. навч. закладу (школи естетичн. виховання) / уклад. Я. А. Бодак та ін. Вінниця: Нова книга, 2008. 232 с.
171. Українська музична література навчальний посібник для учнів дитячих музичних шкіл / автор-упорядник Казак І.С. Рівне, 2007. Ч.1. 144 с.; Ч.2. 136 с.; Ч.3. 148 с.
172. Холевінська Я. Прояви видів інтелекту в контексті музичних дисциплін спеціалізованої музичної освіти. *Культурологічний альманах. Інноваційні технології в галузі культури*. Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2017. Вип. 6. С. 118–121.
173. Шевчук С. Музична література крізь призму жанрової систематизації як навчальна дисципліна базової школи у ССМШ. *Українська музика: науковий часопис*. 2020. Ч. 4. С. 47–53.
174. Юцевич Ю. Музика. Словник-довідник. Вид. 2-ге, переробл. і допов. Тернопіль: Навчальна книга–Богдан, 2009. 352 с. URL: <http://term.in.ua/>

